

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 17 · 25. november
Sesjonen 2025–2026

Møte tirsdag den 25. november 2025 kl. 10

President: Morten Wold

Dagsorden (nr. 17):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om valg av tre medlemmer til Stortingets ansvarskommisjon (Innst. 29 S (2025–2026))
2. Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker i 2025
3. Interpellasjon fra representanten Margret Hagerup til helse- og omsorgsministeren:
«Pårørende er viktige og må anerkjennes og gis støtte, slik at de kan ivareta sine nære uten å bli utslitt. I den nasjonale pårørendestrategien slås det fast at pårørende skal møtes med respekt og få nødvendig støtte slik at de kan stå i rollen over tid. Likevel mangler det fortsatt konkret oppfølging av strategien, og mange pårørende opplever at tiltakene uteblir i praksis. De står ofte alene med et stort ansvar, uten tilstrekkelig informasjon, avlastning eller koordinering fra tjenestene. Regjeringens forslag om å kutte støtten til Pårørendesenteret i statsbudsjettet vekker bekymring hos mange. Senteret har lenge vært en nasjonal ressurs som bidrar til å virkeliggjøre målene i strategien og støtte både pårørende og fagpersoner. Hvordan vil regjeringen sikre at pårørendestrategien følges opp i praksis, slik at pårørende får den støtten og anerkjennelsen de trenger?»
4. Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helse- og omsorgsministeren:
«VG har avslørt at flere leger som har mistet sin autorisasjon i andre land, fortsatt har kunnet jobbe som lege i Norge. Statens helsetilsyn har sviktet og har ikke fortløpende behandlet varslene de fikk om leger som har skadet eller feilbehandlet pasienter i andre land, og som kan utgjøre en fare for norske pasienter. Dette handler om leger som er dømt for alvorlige feilbehandlinger, utskriving av store mengder narkotiske stoffer til seg selv eller nærstående, utnytting av pasienter seksuelt, og så videre. At Statens helsetilsyn ikke har hindret at slike leger har fått jobbe i norsk helsevesen, er en stor skandale. Sakens karakter er så alvorlig at jeg vil be statsråden snarest redegjøre for Stortinget om hvordan dette i det hele tatt kunne skje, hva som har som vært konsekvensene for pasientene, og hva som nå gjøres for å rette opp i skandalen?»
5. Referat

Presidenten [10:00:34]: Representantene Mani Hussaini, Frøya Skjold Sjursæther, Kamzy Gunaratnam,

Frode Jacobsen, Ruth Mariann Hop, Aleksander Stokkebø, Ingrid Fiskaa, Mahmoud Farahmand, Lars Haltbrekken og Maria Aasen-Svensrud, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Vest-Agder: Hannah Teigland

For Nordland: Synne Høyforsslett Bjørbæk

For Oslo: Malin Bye Sørensen

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Tobias Hangaard Linge i dagene 26. og 27. november for å delta i møter i den felles EØS-parlamentarikerkomiteen med Europaparlamentet i Strasbourg, Frankrike
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representanten Mona Nilsen fra og med 25. november og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Akershus: Marie Østensen
For Nordland: Sander Delp Horn

Presidenten [10:01:46]: Representanten Sander Delp Horn er til stede og vil ta sete.

Utenriksminister Espen Barth Eide vil overbringe 15 kongelige proposisjoner.

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:02:04]: På vegne av regjeringen har jeg den ære å overbringe 15 kongelige proposisjoner:

- endringer i statsbudsjettet 2025 under Utanriksdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Barne- og familiedepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Energidepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Forsvarsdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Helse- og omsorgsdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Justis- og beredskapsdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Klima- og miljødepartementet

- endringer i statsbudsjettet 2025 under Kommunal- og distriktsdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Kultur- og likestillingsdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Kunnskapsdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Nærings- og fiskeridepartementet
- endringer i statsbudsjettet 2025 under Samferdselsdepartementet

Presidenten [10:03:15]: Proposisjonene vil bli behandlet på reglementsmessig måte. Representanten Geir Inge Lien vil fremsette et representantforslag.

Geir Inge Lien (Sp) [10:03:34]: Då vil eg fremje eit representantforslag frå stortingsrepresentantane Kjersti Toppe, Bengt Fasteraune og meg sjølv om å endre forskrift om maksimalpris for drosjebilkøyring, slik at øvre grense for påslag for rullestol gjeld i alle kommunar.

Presidenten [10:03:51]: Representanten Sigurd Kvammen Rafaelsen vil fremsette et representantforslag.

Sigurd Kvammen Rafaelsen (A) [10:04:05]: På vegne av representanten Kai Steffen Østensen og meg selv har jeg den glede å legge fram et representantforslag om endring av overgangsbestemmelsen i ekomloven.

Presidenten [10:04:17]: Representanten Erlend Wiborg vil fremsette to representantforslag.

Erlend Wiborg (FrP) [10:04:33]: På vegne av stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Rune Midtun, Bjørn Larsen og meg selv ønsker jeg å fremsette et representantforslag om ikke å gi kollektiv beskyttelse til stridsdyktige menn fra Ukraina.

På vegne av de samme representantene ønsker jeg å fremsette et representantforslag om en mer restriktiv politikk for sekundærbosetting og bosetting av innvandrere.

Presidenten [10:04:59]: Representanten Tone Wilhelmsen Trøen vil fremsette et representantforslag.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:05:16]: På vegne av representantene Margret Hagerup, Haagen Poppe, Mahmoud Farahmand og meg selv har jeg æren av å fremsette et representantforslag om å innføre en ordning med rett til informasjon for å beskytte kvinner mot voldelige partnere.

Presidenten [10:05:40]: Representanten Mudassar Kapur vil fremsette to representantforslag.

Mudassar Kapur (H) [10:05:58]: På vegne av representantene Erna Solberg, Tage Pettersen, Ove Trellevik, Margret Hagerup, Monica Molvær og meg selv har jeg den store gleden å fremme et representantforslag om en oppgavegjennomgang for å starte avviklingen av fylkeskommunen.

Videre har jeg på vegne av representantene Erna Solberg, Tage Pettersen, Kari Sofie Bjørnsen, Erlend Larsen, Nikolai Astrup og meg selv gleden av å fremme et representantforslag om bedre tjenester for innbyggerne gjennom mindre statlig detaljstyring.

Presidenten [10:06:39]: Representanten Grunde Almeland vil fremsette to representantforslag.

Grunde Almeland (V) [10:06:58]: På vegne av representantene Guri Melby, Abid Raja og meg selv ønsker jeg å fremme et representantforslag om å utrede og innføre lobbyregister for storting og regjering.

På vegne av de samme representantene er det en stor ære å få lov til å legge fram et representantforslag om å utrede norsk EU-medlemskap.

Presidenten [10:07:27]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Presidenten vil opplyse om at det blir votering i sakene nr. 1 og 5 nå innledningsvis, og ber derfor representantene om å bli sittende til voteringen er ferdig.

Presidenten vil også be om Stortingets samtykke til at voteringen kl. 15 utgår. Er det noen som har innvendinger mot presidentens forslag? – Så synes ikke, og det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [10:07:56]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om valg av tre medlemmer til Stortingets ansvarskommisjon (Innst. 29 S (2025–2026))

Presidenten [10:08:01]: Ingen har bedt om ordet.

Votering

Votering i sak nr. 1, debattert 25. november 2025

Innstilling fra Stortingets presidentskap om valg av tre medlemmer til Stortingets ansvarskommisjon (Innst. 29 S (2025–2026))

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

I

Som medlemmer av Stortingets ansvarskommisjon for perioden 1. desember 2025 til 30. november 2031 velges Åsunn Lyngedal og Morten Holmboe.

II

Som leder av Stortingets ansvarskommisjon for perioden 1. desember 2025 til 30. november 2031 velges Asbjørn Strandbakken.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.

Sak nr. 5 [10:08:36]

Referat

1. (114) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anna Molberg, Amalie Gunnufsen, Erlend Svardal Bøe, Margret Hagerup, Henrik Asheim, Henrik Gottfries Kierulf og Mahmoud Farahmand om regler for innleie av arbeidskraft (Dokument 8:43 S (2025–2026))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.
2. (115) Representantforslag fra stortingsrepresentant Maren Grøthe om å oppheve klimanøytralitetsmålet (Dokument 8:41 S (2025–2026))
3. (116) Representantforslag fra stortingsrepresentant Hilde Marie Gaebpie Danielsen om manglende ressurser ved energiutbyggingssaker (Dokument 8:44 S (2025–2026))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes energi- og miljøkomiteen.
4. (117) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Kommunal- og distriktsdepartementet (Prop. 11 S (2025–2026))
5. (118) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Barne- og familiedepartementet (Prop. 12 S (2025–2026))
6. (119) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Klima- og miljødepartementet (Prop. 13 S (2025–2026))
7. (120) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Energi- departementet (Prop. 14 S (2025–2026))
8. (121) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Justis- og beredskapsdepartementet (Prop. 15 S (2025–2026))
9. (122) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Forsvarsdepartementet (Prop. 16 S (2025–2026))
10. (123) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Samferdselsdepartementet (Prop. 17 S (2025–2026))

11. (124) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (Prop. 18 S (2025–2026))
12. (125) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Arbeids- og inkluderingsdepartementet (Prop. 19 S (2025–2026))
13. (126) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Helse- og omsorgsdepartementet (Prop. 20 S (2025–2026))
14. (127) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Utanriksdepartementet (Prop. 21 S (2025–2026))
15. (128) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Kultur- og likestillingsdepartementet (Prop. 22 S (2025–2026))
16. (129) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet (Prop. 23 S (2025–2026))
17. (130) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Nærings- og fiskeridepartementet (Prop. 24 S (2025–2026))
18. (131) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Kunnskapsdepartementet (Prop. 25 S (2025–2026))
Enst.: Nr. 4–18 sendes finanskomiteen.
19. (132) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Erling Sande om å sikre desentraliserte spesialisthelsetjenester i Sogn og Fjordane (Dokument 8:45 S (2025–2026))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
20. (133) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bent-Joachim Bentzen, Kjersti Toppe, Erling Sande og Maren Grøthe om å unngå samfunnsskadelige følger av innføring av forenklet forelegg ved mindre narkotikalovbrudd (Dokument 8:42 S (2025–2026))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
21. (134) Riksrevisjonens undersøkelse av Navs innsats for å forhindre frafall fra arbeidslivet (Dokument 3:5 (2025–2026))
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Presidenten [10:09:05]: Stortinget går da til behandling av sak nr. 2.

Sak nr. 2 [10:09:07]

Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker i 2025

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:09:32]: For 75 år siden ble Schuman-erklæringen undertegnet. Den dannet grunnlaget og utgangspunktet for kull- og ståunionen og skulle gjøre krig mellom Tyskland og Frankrike umulig gjennom økonomisk integrasjon. Det ble forløperen til EU slik vi kjenner det i dag. Den første setningen i Schuman-erklæringen lyder:

Verdensfreden kan ikke sikres uten at det gjøres en skapende innsats som står i forhold til de farene som truer den.

Erklæringen reflekterer de store utfordringene Europa sto overfor den gangen, og at kreative politikere konstruerte nye løsninger for å møte dem. Den gangen skulle Europa bygges på nytt, etter to ødeleggende verdenskriger.

EU ble bygget både i og som et bidrag til en liberal verdensorden, en verden på vei mot mer frihandel, basert på folkerett, felles spilleregler og respekt for demokrati og menneskerettigheter. Det ble også vår viktigste avtale med EU, EØS-avtalen. Da den ble undertegnet for litt over 30 år siden, var kjernen i EUs strategiske fokus å bygge det indre markedet med fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer. Avtalen ble til i en tid preget av stor framtidsoptimisme, få år etter at den kalde krigen hadde tatt slutt.

Ved å bli en del av det indre markedet gjennom EØS-avtalen ble vi en del av det viktigste som skjedde i EU den gangen – av stor betydning for norske interesser. Vår velstand har økt som følge av det valget. Siden har vi valgt å samarbeide tett med EU på en rekke nye områder hvor det har tjent oss.

Nå er den verdensordenen vi har levd i de siste 80 årene, under sterkt press. Det er krig i Europa. Geopolitiske spenninger tiltar. Handelskriger raser globalt. Europas sikkerhet, uavhengighet og konkurransekraft utfordres.

I denne situasjonen er det blitt vanskeligere å være EU. Samtidig er det desto viktigere at EU finnes, for å forsvare de verdiene EU ble bygget på, både i og utenfor Europa selv.

I en verden hvor det er blitt mer krevende å være EU, er det også mer utfordrende å være Norge. Vår tilknytning gjennom EØS-avtalen er sterk, men den har også begrensninger. Flere av de utfordringene vi står overfor i dag, dekkes ikke av EØS-avtalen.

Gjennom å stå utenfor EU-samarbeidet har vi har selv valgt disse begrensningene. EØS var aldri ment å omfatte tollunionen og heller ikke den felles handelspolitikken i EU.

Forrige uke fikk vi tydelig demonstrert at dette gapet mellom EØS-avtalen og EUs felles handelspolitikk kan sette Norge i en utsatt situasjon. Da fattet EU beslutningen om at også EØS-/EFTA-landene skulle omfattes av deres beskyttelsestiltak for ferrolegeringsindustrien. Dette er først og fremst et resultat av at verden har forandret seg dramatisk siden vi ble med i EØS for over 30 år siden. Vi må ta inn over oss at vi i Norge nå må forholde oss til en ny situasjon.

Vi må møte denne situasjonen med innsats som står i forhold til de farene som truer oss, for igjen å refe-

rere til Schuman-erklæringen. Det er viktig for sikkerheten vår, for norsk konkurransekraft og for norske arbeidsplasser over hele landet.

«Europe is in a fight» – slik åpnet Europakommisjonsens president Ursula von der Leyen sin årlige «State of the Union»-tale 10. september. Det er, fortsetter hun, en kamp for et samlet og fredfullt kontinent, for frihet og uavhengighet, for demokratiske verdier, for retten til selvbestemmelse – en kamp for Europas framtid. Von der Leyens ord viser alvoret som preger Europa. Verken EU eller EØS har erfaring med å eksistere i en slik verden som vi nå ser.

I EU arbeides det nå intenst med å tilpasse seg til en ny og mer krevende internasjonal situasjon. Vi ser et EU som vokser fram som en ganske annen handelspolitisk og sikkerhetspolitisk aktør enn tidligere.

Når EU lager politikk for å møte disse nye utfordringene, gjøres dette nå i større grad gjennom den felles handelspolitikken og gjennom tverrsektorielle pakker, som har deler som ligger innenfor, og deler som ligger utenfor EØS-avtalens virkeområde. For Norge betyr det at avstanden mellom det som gjelder EU-landene, og det som dekkes av EØS-avtalen, vokser.

Saken om beskyttelsestiltak på ferrolegeringer er en illustrasjon på utfordringene for Norge i en situasjon der EU har behov for å beskytte egen industri mot urettmessig konkurranse eller global overkapasitet. Slike tiltak skaper usikkerhet og uforutsigbarhet, både for vår økonomiske integrasjon og for felleseuropeiske verdikjeder som vi er en del av. Dette er altså ikke tiltak som er spesielt rettet mot Norge og Island, selv om vi treffes av dem.

Vi deler mange av EUs bekymringer knyttet til konsekvensene av global overkapasitet for europeisk industri, men vår tilnærming er at tiltak må utformes slik at de også ivaretar felleseuropeiske verdikjeder og hele det indre markedet bestående av 30 land, ikke bare EUs 27. Vi har jobbet med denne saken helt siden EU varslet at de vurderte å innføre beskyttelsestiltak i desember i fjor. Det er ingen uenighet om at WTO-avtalen gir EU rett til å innføre slike beskyttelsestiltak mot tredjeland, gitt de utfordringer europeisk ferrolegeringsindustri står overfor grunnet svært billig import fra Asia.

Vi har da heller ikke argumentert mot EUs rett til å beskytte egen industri. I nært samarbeid med Island og Liechtenstein har regjeringen derimot argumentert med at EØS-avtalen er til hinder for at Norge og de andre EØS-/EFTA-landene kan omfattes av disse beskyttelsestiltakene. Vi mener vilkårene i EØS-avtalens artikler 112 og 113 ikke er oppfylt, og at EU derfor ikke kan pålegge EFTA-landene beskyttelsestiltak i denne saken. Vi mente at det burde være mulig å beskytte hele det indre markedet samlet. Sammen jobbet vi systematisk, først med Kommisjonen og deretter med samtlige av EUs med-

lemsland, for å fremme vårt syn i denne saken. Det var lenge åpent hva som ville bli det endelige utfallet og den endelige beslutningen. Til slutt fikk Kommisjonen likevel støtte fra et tilstrekkelig antall medlemsstater, etter en rekke utsettelse og omfattende uenighet mellom medlemslandene.

Kort tid etter at vi ble varslet om utfallet, møtte vi EU-siden i EØS-rådsmøtet 20. november, altså i forrige uke. EØS-rådet er det øverste politiske organet i EØS-samarbeidet. I møtet var vi svært tydelige overfor EU på at vi er sterkt uenig i deres vurdering i denne avgjørelsen. Det var viktig for oss å få forsikringer fra EU-siden om at dette var et helt spesielt tilfelle, og ikke uttrykk for noen ny linje. Det fikk vi, både fra Kommisjonen og fra Rådets formannskap. Dette var en viktig forsikring. Samtidig endrer verden seg raskt, og vi kan ikke utelukke at lignende problemstillinger vil kunne oppstå også innen andre sektorer.

Selv om vi er uenig med EU om tolkningen av EØS-avtalen i denne konkrete saken, er vi helt enige om verdien av EØS-avtalen. Framover blir vår viktigste oppgave i europapolitikken å jobbe sammen med våre EØS-/EFTA-partnere opp mot EU for å ivareta integriteten til det indre markedet og dermed sikre norsk næringsliv forutsigbarhet for markedsadgang også i en ny tid.

Når det gjelder oppfølgingen av denne konkrete saken, gir EØS-avtalen oss en spesiell konsultasjonsmulighet ved innføring av beskyttelsestiltak. Den innebærer at vi hver tredje måned framover skal gjennomgå disse tiltakene i EØS-komiteen. Slike konsultasjoner avholdes med sikte på å avvikle tiltakene før tiden eller å innskrenke virkeområdet av tiltakene. Dette følger vi opp. Sammen med næringen og partene i arbeidslivet skal vi se på hvordan norsk eksport påvirkes, og hva vi kan gjøre videre for å sikre best mulig forutsigbarhet for norsk næringsliv.

Enkelte har tatt til orde for at vi nå bør respondere med mottiltak på EUs beslutning. Det er ikke i Norges interesse. La meg presisere: EU mener selv de handler i tråd med avtalen. Vi er uenig i deres tolkning. Vi mener vilkårene ikke er oppfylt. Det dreier seg om en juridisk uenighet i denne konkrete saken, en sak som ikke tidligere har blitt satt på spissen på denne måten. Men vi er ikke nå tjent med å bryte EØS-avtalen gjennom å innføre mottiltak. Det ville være en risikabel vei å begi seg ut på. Norge, som et lite land med åpen økonomi, er helt avhengig av markedsadgang til EU. Da bør vi ikke sette vår viktigste handelsavtale i spill. Eventuelle mottiltak i strid med EØS-avtalen vil bidra til å svekke avtalen. Det vil være å gamble med 450 000 norske arbeidsplasser. Det er uansvarlig. Jeg er glad for at dette synet også deles av våre EØS-/EFTA-partnere Island og Liechtenstein. Ikke minst har Islands utenriksminister, þorgerður Ka-

trín Gunnarsdóttir, offentlig advart sterkt mot slike tanker.

Industrien er tydelig på at det viktigste for dem er markedsadgang til det europeiske markedet. Billigere innsatsfaktorer har begrenset verdi dersom man ikke har noe marked å få solgt varene sine i. I en tid preget av økende handelspolitiske spenninger globalt er det viktig at vi står mest mulig samlet i Europa. Her har EU- og EØS-/EFTA-landene etter vårt syn klare felles interesser. Norske bedrifter er tett integrert i europeiske verdikjeder, og vi har en stor leverandørindustri. Derfor vil det også påvirke norsk næringsliv negativt hvis europeisk industri sliter med høye kostnader.

Å stå utenfor EUs handelspolitikk og tollunion var ikke et problem for oss så lenge verden rundt oss utviklet seg i retning av mer regelbasert handel og stadig åpnere markeder globalt. I dagens geopolitiske situasjon, derimot, byr dette på utfordringer vi i liten grad har møtt på tidligere, gjennom mer enn 30 års samarbeid i EØS. Disse utfordringene har ingen enkle løsninger. Vi må navigere i dette nye landskapet – og både vi og EU må gjøre vanskelige avveininger.

Å sikre konkurransekraften til europeisk økonomi og europeisk næringsliv er avgjørende når verden endrer seg. Det handler om å sikre fortsatt verdiskaping og konkurransekraft og samtidig ivareta sikkerhet, uavhengighet og suverenitet. Her har vi helt sammenfallende interesser med våre europeiske naboer.

For Norge blir det nå viktig å unngå en utvikling der EUs virkemidler for å beskytte egen industri fører til nye barrierer for integrasjonen i det indre markedet med EØS-/EFTA-landene. Derfor jobber regjeringen systematisk og langsiktig for å motvirke og minimere konsekvensene av en slik utvikling, ikke minst gjennom en tett dialog med EU om disse problemstillingene.

Fordi EØS-avtalen er avgjørende for Norge, norsk næringsliv og norske arbeidsplasser, er det svært viktig at vi ivaretar våre forpliktelser under avtalen. Skal vi sikre at det indre markedet fungerer etter hensikten, må vi ta våre forpliktelser på alvor. Regjeringen har tatt flere grep for å få ned etterslepet av EØS-rettsakter. Selv om vi ikke er i mål, er vi i gang med et arbeid med å effektivisere forvaltningen av EØS-avtalen og styrke EØS-kompetansen i departementene. Vi skiller nå i større grad mellom ulike typer regelverk. Vi arbeider med å finne løsninger som gjør at vi kan innlemme de eldste rettsaktene i etterslepet og samtidig sikre at nytt og viktig regelverk effektivt innlemmes løpende. Vi har strammet inn den strategiske styringen av EØS-arbeidet. Vi kartlegger tidligere hvilke nye initiativer fra EU som er spesielt viktige for Norge, og hvor vi må bruke ressurser for å påvirke i tråd med våre interesser. Internt i departementene prioriteres dette viktige arbeidet. På neste møte i EØS-

komiteen om få uker vil et rekordstort antall rettsakter bli innlemmet. Det er allerede gjort en betydelig innsats i alle departementer. La meg understreke: Dette er ikke noe vi gjør for å være greie mot EU. Dette gjør vi av hensyn til klare norske interesser.

Det geopolitiske bakteppet – med rivalisering mellom stormaktene og internasjonale normer og regler under press – bidrar til stor uro i handelspolitikken og hardere internasjonal konkurranse. Da den kalde krigen tok slutt, ble det sikkerhetspolitiske lokket som hadde ligget tungt over handelspolitikken, løftet av. Mens det under den kalde krigen var slik at vi handlet mest med dem vi var sikkerhetspolitisk enig med, åpnet verden seg da for reell globalisering. Få land har tjent mer på dette enn Norge. Dette lokket er kanskje ikke satt helt på igjen, men det er betydelig mer lukket nå enn det var da EØS-avtalen ble inngått. Denne nye geopolitiske situasjonen gjør det nødvendig å integrere sikkerhet som et gjennomgående perspektiv i også økonomiske og teknologiske relasjoner på en helt annen måte enn Europa har gjort før. Sikkerhetspolitiske aspekter må oftere og i større grad inngå i våre økonomiske og handelspolitiske vurderinger. Europa har tjent godt på å være en åpen økonomi. Nå blir behovet for strategisk uavhengighet i økende grad en ramme for politikktutviklingen i EU.

Det holder ikke å bygge konkurransekraft i globale markeder. EU anerkjenner at forsyningssikkerhet og beskyttelse av kritiske industrier og infrastruktur er nødvendig for å sikre uavhengighet og evne til å handle selvstendig. Det handler om sikker forsyning av alt fra kritiske råmaterialer til legemidler og energileveranser. Innsatsen for økonomisk sikkerhet intensiveres. Dette handler dypest sett om å redusere sårbarheter og øke økonomiens motstandsdyktighet mot eksterne sjokk som krig, pandemi eller økonomisk tvang.

EUs strategi for økonomisk sikkerhet inneholder en rekke virkemidler. Disse skal bidra til å sikre størst mulig grad av likeverdig konkurranse med stater og aktører utenfor det indre markedet, det være seg innenfor handel, økonomi, forskning eller teknologi. Samtidig skal virkemidlene sikre at aktører fra tredjeland som opererer på det indre markedet, ikke undergraver felles standarder og konkurransevilkår som gjelder for vår europeiske industri og vårt næringsliv.

Dette arbeidet vil også komme norske aktører, som allerede følger disse felles standardene gjennom EØS-avtalen, til gode. Europakommisjonen jobber denne høsten med å utvikle en strategisk tilnærming til virkemidlene knyttet til økonomisk sikkerhet. Nøkkelen ligger i å finne en avveining mellom fordelene ved økonomisk åpenhet, satt opp mot risiko knyttet til strategiske avhengigheter og sårbarheten i kritiske verdikjeder. Dette er en krevende, men viktig balansegang.

Arbeidet med å ivareta vår konkurransekraft og økonomisk sikkerhet er høyt prioritert av regjeringen. Norge er avhengig av internasjonal handel for å få tilgang til varer og tjenester vi trenger, og Europa er norsk næringslivs viktigste marked. Å ivareta vår fullverdige deltakelse i det indre markedet er dermed også viktig for norsk økonomisk sikkerhet. Å «styrke vår økonomiske sikkerhet» er beskrevet i Nasjonal sikkerhetsstrategi som en av tre hovedprioriteringer. For å oppnå dette må vi forbedre konkurranseevnen i norsk økonomi, redusere sårbarhetene overfor land vi ikke har sikkerhetssamarbeid med, og forbedre det økonomiske samarbeidet med allierte og partnere. Det er i norsk interesse å verne om et åpent og regelbasert system for handel og frie kapitalbevegelser og å sikre EØS-avtalen. Også dette framheves i den nasjonale sikkerhetsstrategien. Fordi det er viktig for Norge, slår også sikkerhetsstrategien fast at vi skal videreutvikle samarbeidet med EU og knytte oss tett til EUs agenda for økonomisk sikkerhet.

En fellesnevner for bredden av de verktøy og initiativer EU har utviklet innenfor rammen av økonomisk sikkerhet, er at de er sentrale for det indre markedets samlede konkurransekraft og virkemåte. Dermed er det også sentralt for Norge og de andre EØS-/EFTA-landene. Samarbeid med EU om disse problemstillingene er derfor både naturlig og nødvendig. EU på sin side er også tydelig på at det er en felles gjensidig interesse i nært samarbeid med likesinnede. En sentral del av EUs strategi for økonomisk sikkerhet er partnerskap med nærstående stater som deler felles verdier og strategiske interesser knyttet til økonomisk sikkerhet.

Flere av disse virkemidlene ligger innenfor politikkområder som favner bredere enn det som i utgangspunktet er omfattet av EØS-samarbeidet. For Norge har denne utviklingen en rekke utfordringer. Som nevnt innledningsvis: Det har blitt større avstand mellom å være EU-medlem og vår tilknytningsform via EØS.

Flere av de aktuelle rettsaktene faller utenfor EØS-avtalen. Vi kan ikke automatisk regne med å kunne delta i tiltak og initiativer EU-siden har utviklet for å styrke Europas forsyningssikkerhet, konkurransekraft eller økonomiske sikkerhet.

EØS-/EFTA-landene har derfor en sterk interesse i å utvikle dette nære samarbeidet med EU om økonomisk sikkerhet. Arbeidet med å slutte oss til denne type initiativer vil kreve mer av oss. Vi må enten forhandle fram nye avtaler med EU eller finne andre løsninger for vår deltakelse som går utover rammen for EØS-samarbeidet.

Et konkret eksempel jeg kan nevne, er romområdet. Europakommisjonen har fremmet et forslag om nye romaktiviteter som del av et nytt europeisk konkurranseevnepond. Forslaget innebærer en femdobling på forsvar og

rom. Mulighetene for norsk industri som ligger i dette, er betydelige. Men vilkårene for deltakelse er uklare. En eller flere tilleggsavtaler vil være nødvendig for å sikre norsk deltakelse her.

Regjeringen har søkelys på det nye bildet av utfordringer som tegnes, og vi jobber aktivt for å søke løsninger til beste for Norge og norsk næringsliv. Vi har god dialog med EU og medlemslandene om tematikken. I tilknytning til EØS-rådets møte i mai i år ble det på politisk nivå uttrykt en gjensidig enighet om betydningen av en slik dialog, basert på eksisterende samarbeidsstrukturer. Dette ble bekreftet og forsterket på EØS-rådsmøtet forrige uke og følges nå opp sammen med våre samarbeidspartnere Island og Liechtenstein. Det er positivt at Norge, etter strategisk arbeid, nå er tett integrert i EUs arbeid knyttet til forskningssikkerhet.

Forsvars- og sikkerhetspolitikken preger EU i større grad nå enn før. Russlands aggressive bruk av militærmakt og ambisjon om å dominere sine nærområder er uforenlig med selvbestemmelse, frihet og uavhengighet og er en direkte trussel mot fred og sikkerhet i Europa. Vi står overfor et Russland som de siste årene har gjennomført hybride operasjoner i Europa, inkludert i Norge. Vi må forvente at denne utviklingen vil fortsette. Sannsynligheten for kriser i våre nærområder er større enn før, og vår evne til å møte dem må øke tilsvarende. Styrket samarbeid i Europa er helt nødvendig for å håndtere dette. Dette er trusler som berører hele Europa. Det gjelder også oss. Norsk sikkerhet er grunnleggende avhengig av hele Europas sikkerhet, og truslene kan bare møtes i fellesskap.

NATO har ansvaret for forsvaret av alliert territorium. Et troverdig NATO forutsetter imidlertid en bedre byrdefordeling over Atlanteren. Europa må bidra mer til sikringen av eget kontinent. Det er samtidig viktig at når EU tar en større sikkerhets- og forsvarspolitisk rolle, skjer det i nært samarbeid med NATO.

Å møte dagens samlede utfordringer innebærer ikke bare å styrke Europas militære kapasiteter og understøtte Ukrainas motstandskamp, men også å styrke vår evne til å møte trusler som målrettet informasjonskrigføring, påvirkningsoperasjoner, territorielle krenkelser og anslag mot kritisk infrastruktur.

Et tydelig uttrykk for at EU vil ta et større ansvar for egen sikkerhet, finner vi i hvitboken om europeisk forsvar og sikkerhet som Kommisjonen la fram i mars i år. Den sier at EU skal være i stand til å ivareta egen sikkerhet innen 2030. Det er fem år til. I hvitboken omtales Norge som fullverdig partner.

I oktober vedtok EU et veikart for hvordan EU skal nå målet om å ivareta egen sikkerhet. Europeiske kapasiteter skal bygges opp i samvirke med NATO på ni prioriterte områder, for å øke Europas evne til å forsvare seg

selv. Det jobbes med å etablere flaggskipprosjekter for sikring av østgrensen, europeisk luftrom og romfart, med dronedeforsvar som en viktig komponent. Felles materiellanskaffelser skal økes, og integreringen av ukrainsk forsvarsindustri skal styrkes. Veikartet innebærer en målsetting om at 40 pst. av forsvarsanskaffelsene i EU skal være felles innen 2027. Felles anskaffelser og felles standarder er en forutsetning for rask og effektiv respons mot eksterne trusler.

Det europeiske forsvarsfondet, EDF, finansieringsmekanismen SAFE og det europeiske forsvarsindustriprogrammet, EDIP, er viktige virkemidler. Gjennom disse tre virkemidlene gir EU støtte til forsvarsrettet forskning og utvikling, økt produksjonskapasitet og felles anskaffelser. Disse instrumentene åpner for norsk deltakelse.

Som del av Kommisjonens forslag til nytt flerårig budsjett for perioden 2028–2034 inngår som nevnt et nytt europeisk konkurranseevnefond. Fondet vil gi betydelig støtte til investeringer innen forsvar, sikkerhet og rom. Kommisjonen har foreslått en femdobling på disse områdene sammenlignet med forrige programperiode; det dreier seg om 131 mrd. euro. Dette er den største vekstlinjen i hele budsjettet. I tillegg foreslår Kommisjonen å åpne for forskning og teknologi med flerbrukspotensial i det neste forsknings- og innovasjonsprogrammet Horisont Europa.

I regjeringens nasjonale sikkerhetsstrategi slås dette fast:

«Med utgangspunkt i EØS-avtalen og partnerskapet om sikkerhet og forsvar fra 2024 skal vi videreutvikle vårt brede sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeid med EU.»

Slik kan vi bidra til at EU utfyller NATO. Vi skal sikre norsk deltakelse i viktige initiativer innen beredskap, sivil krisehåndtering, forsvarsindustri, romsamarbeid og bekjempelse av transnasjonale trusler som kriminalitet.

Norge er tjent med at EU tar større ansvar for egen sikkerhet. Det styrker det europeiske beinet i NATO, og det styrker vår sikkerhet. Synergiene i et tettere EU–NATO-samarbeid er viktig for europeisk og norsk sikkerhet. Dette innebærer effektiv arbeidsfordeling og gjensidig understøttelse.

EU har verktøyene de trenger for å legge til rette for samarbeid i hele verdikjeden fra forskning til kapabilitetsutvikling, til produksjon og anskaffelser. Dette er kraftige virkemidler, som har ført til at EU for alvor har tatt skrittet inn i forsvars- og sikkerhetspolitikken.

Regjeringen arbeider for å knytte Norge tett på EUs forsvars- og sikkerhetspolitikk. Norge er EUs nærmeste partner, noe også EU skriver i sitt strategiske kompass. EØS-avtalen setter oss i en særstilling, og partnerskapsav-

talen legger til rette for å styrke vårt samarbeid ytterligere.

Samarbeidet inkluderer årlige politiske samtaler, deltakelse i EUs forsvarsindustrielle samarbeid gjennom EØS-avtalen, permanent strukturert samarbeid gjennom PESCO, EUs krisehåndteringsøvelser og bidrag til Ukraina. Vår deltakelse i EUs programmer utgjør en viktig del av vårt sikkerhetspolitiske samarbeid med EU, særlig på det forsvarsindustrielle området. Deltakelse styrker Norges forsvarsindustrielle bidrag til NATO og bidrar til å bygge sterkere kapabilitetssamarbeid i Europa.

Regjeringen prioriterer aktiv deltakelse i dette europeiske forsvarsindustrielle samarbeidet og ser det som sentralt for nasjonal sikkerhet, forsyningssikkerhet og vår strategiske posisjon i Europa. Veikartet for styrking av europeisk forsvar fram mot 2030 vil bli nøye studert på norsk side, med sikte på å se hvor det er i norsk interesse å delta – og hvor vi kan bidra. Regjeringen er opptatt av å sikre at Norge, norsk næringsliv og andre aktører som forskningsinstitusjoner har mulighet til å delta på like vilkår som EUs medlemsland, i tråd med våre rettigheter etter EØS-avtalen.

Å være EUs nærmeste partner setter krav til oss som en aktiv og forutsigbar bidragsyter. Det betyr at vi må vise vår merverdi. Det gjør vi gjennom å styrke vår deltakelse i europeisk samarbeid også på disse feltene. Å være en aktiv partner og bidragsyter til europeisk sikkerhet dreier seg ikke bare om EU og NATO, men også om nært samarbeid med viktige europeiske allierte. Vi styrker vår dialog, vårt forsvarssamarbeid og oppdaterer eller inngår nye forsvarsavtaler med flere utvalgte samarbeidspartnere. Dette gjelder bl.a. Tyskland, Storbritannia, Frankrike, Nederland, Polen og de nordiske og baltiske landene.

Vi ser i stigende grad at nye utfordringer skaper nye samarbeidsformer. Et eksempel på dette er «Koalisjonen av villige» og tilknyttede formater. I disse formatene har likesinnede land en nær dialog om europeisk forsvarsevne og støtte til Ukraina, med deltakelse fra både EU-land og land utenfor EU. Dette understreker alvoret i sikkerhetsutfordringene vi står overfor. Norge skal være til stede som en aktiv medspiller på de arenaene og de møteplassene hvor europeisk sikkerhet formes.

Samtidig med at EU styrker arbeidet med forsvar og sikkerhet, løftes arbeidet med å bygge motstandsdyktighet i stort. EU inntar en økende rolle i arbeidet med hybride trusler, for å styrke evnen til å møte trusler som målrettet informasjonskrigføring, påvirkningsoperasjoner, territorielle krenkelser og anslag mot kritisk infrastruktur. EUs beredskapsstrategi og strategien om indre sikkerhet inneholder en rekke tiltak som skal styrke den europeiske motstandsdyktigheten. Forsyningssikker-

het, beskyttelse av kritisk infrastruktur og en forbedret evne til krisehåndtering er noen av tiltakene.

EU tar også en tydeligere rolle i arbeidet med militær mobilitet. Norge deltar i flere prosjekter, inkludert i rammen av PESCO. Forsvaret er ofte avhengig av sivil infrastruktur og sivile transportmidler, og dette er derfor et område hvor god koordinering og standardisering på tvers av allierte land er avgjørende.

I november vil EU legge fram en EU-forordning om nye tiltak innen dette temaet. Forslaget vil beskrive hvordan sivil infrastruktur bør utvikles for å ivareta behovet for militær mobilitet. Et viktig element i dette er muligheten til å flytte personell og materiell raskt, og med forenklede prosedyrer, over nasjonale grenser i en krisesituasjon. Dette er det åpenbart EU som er best plassert til å ivareta.

Nye ordninger for militær mobilitet vil kunne reise særlige spørsmål for Norge som EØS-/EFTA-stat og NATO-medlem. Regjeringen arbeider for at EUs politikk på dette området utformes på en slik måte at militær transport til og gjennom Norge ikke påvirkes negativt fordi vi ikke er EU-medlem. Innenfor militær mobilitet er det derfor viktig at EU og NATO samarbeider nært, og det ser vi skjer i økende grad.

EU styrker sin motstandsdyktighet, og det er også i Norges egeninteresse at de gjør dette. Vi har mye å hente på å delta i dette arbeidet. Det styrker også vår egen motstandsdyktighet. Regjeringen er opptatt av å sikre en bred og tett deltakelse i EUs beredskapsunion, som skal styrke samfunnskritiske funksjoner, øke beredskapen i befolkningen, forbedre krisehåndteringen og styrke sivil-militært samarbeid. Gjennom EØS-midlene vil Norge i årene framover bli den viktigste giveren til å styrke sivilsamfunnet i Europa i kampen mot desinformasjon. Dette er et betydelig bidrag til en av de mest utfordrende og kritiske oppgavene vi står overfor i beskyttelsen av demokratiet i Europa.

Sikkerhetspolitikk og energipolitikk henger stadig tettere sammen. Energisikkerhet er svært høyt på den europeiske agendaen. Krigen i Ukraina har vist oss alle hvor viktig det er å ha pålitelige og stabile energikilder, og viktigheten av energidiversifisering. Så sent som i natt så vi massive russiske angrep mot ukrainsk energiforsyning, noe som skjer altfor ofte.

Norge er Europas viktigste leverandør av olje og gass og Europas eneste nettoeksportør av betydning. Pålitelige leveranser fra norsk kontinentalsokkel bidrar til stabilitet og energisikkerhet i Europa. Dette er særlig viktig i en tid med geopolitisk usikkerhet. Samtidig jobber både Norge og EU med å kutte utslipp og få på plass mer fornybar energi, både på land og til havs.

I EUs strategier legges det vekt på å styrke europeisk produksjon av energi og råvarer, for å bidra til unionens

langsiktige motstandskraft og redusere sårbarhet. EU er i slutfasen med planer for å fase ut den resterende russiske energiimporten. Norge skal fortsette å være en trygg leverandør av gass til Europa også framover.

Å være en nær sikkerhetspolitisk partner for EU rommer også tett samarbeid om vår største og mest akutte felles sikkerhetsutfordring, nemlig støtten til Ukraina. Dette er kritisk viktig, og særlig nå. Dette er et solidaritetsbidrag til et land som gjør store ofre i forsvaret av verdier som også er våre, men det er også en investering i europeisk sikkerhet. Et selvstendig Ukraina kommer til å utgjøre en viktig del av Europas samlede kapasitet til å avskrekke og motstå Russland i lang tid framover, også når krigen tar slutt.

Dette innbefatter det forsvarsindustrielle området, hvor Ukraina har betydelig kapasitet og ikke minst stor og hardt vunnet kompetanse å dele. Det betyr bl.a. at vi må støtte opp om Ukrainas europeiske integrasjon. Regjeringen vil fortsette å arbeide nært med EU om sanksjoner for å øke presset på Russland.

Regjeringen vil bidra til Ukraina gjennom EU-ordninger der hvor dette er hensiktsmessig, slik vi har gjort med gasskjøp gjennom Ukraine Investment Facility, støtte til ammunisjonsinnkjøp gjennom European Peace Facility og bidrag til EUs militære treningsmisjon EU-MAM.

Regjeringen vurderer om Norge kan knytte seg til Ukraine Support Instrument under EDIP-programmet. Dette initiativet gir støtte til moderniseringen av Ukrainas forsvarsindustri.

Ukraina selv – og derved Europa – står i en skjebnetid. Samtalene om hva som skal ligge til grunn for en eventuell fredsavtale, pågår i disse dager. Igjen ser vi at vårt nære samarbeid med Europa er avgjørende. Krigen i Ukraina er en krig i Europa, og måten den ender på, vil prege vår sikkerhet og sikkerheten på vårt eget kontinent i mange tiår framover.

I den krevende situasjonen vi står i, må vi ikke glemme at Europa er vårt viktigste verdifellskap. Det er her vi finner våre mest naturlige samarbeidspartnere for forsvaret av nettopp en verden basert på grunnleggende demokratiske prinsipper og multilateralt samarbeid. EU er vår viktigste støttespiller for regelbaserte systemer og for menneskerettighetene og en nær partner i multilaterale fora, som FN og Verdens handelsorganisasjon, WTO.

Demokratiet utfordres. Vi har en felles europeisk interesse i å jobbe tettere og mer effektivt for å møte utenlandsk informasjonsmanipulering og undergraving av demokratiske verdier. EU har lansert en rekke initiativer de senere årene for å styrke demokratiet, beskytte valgprosesser og forsvare sivilsamfunnets handlingsrom. For to uker siden lanserte Kommisjonen to nye initiativ

for å samle tiltak innenfor et bredt spekter av utfordringer. De lanserte demokratiskjoldet, som er et tiltak for å ivareta informasjonsintegritet og for å styrke koordinering og informasjonsdeling om hendelser og motiltak, og de lanserte en sivilsamfunnsstrategi, som er av direkte relevans også for oss, som en stor bidragsyter til sivilsamfunnet i Europa gjennom EØS-midler. Vi hilser begge initiativene velkommen. I nær dialog med Kommisjonen vil vi se på hvordan Norge kan og vil koble seg på dette viktige arbeidet.

EU er også vår fremste allierte i klimakampen. Klima- og naturkrisen er vår tids største samfunnsutfordring. Den kan ikke håndteres uten tett internasjonalt samarbeid og grønn omstilling, også av det europeiske markedet. EU er her en helt sentral pådriver. EUs grønne giv er den mest konkrete oversettelsen av FNs klimamål til praktisk politikk innen alle sektorer. Norge deltar i det europeiske klima- og miljøsam arbeidet gjennom EØS-avtalen, klimaavtalen med EU, programsamarbeidet med EU, Grønn Allianse og bilaterale initiativer. Dette samarbeidet ønsker vi å styrke.

Europa står overfor alvorlige utfordringer. Forutsetningen for vår felles europeiske sikkerhet er politisk samhold. Ingen av utfordringene jeg har beskrevet i dag, kan løses av noe europeisk land alene, og alle europeiske land blir skadelidende dersom utfordringene ikke løses.

Det gjelder også Norge. Vi er et lite land, få folk, og vi har en åpen økonomi. I tider som denne er svaret mer – ikke mindre – samarbeid med våre nærmeste partnere. En interessebasert norsk europapolitikk innebærer derfor å bidra til gode europeiske løsninger på felles europeiske utfordringer. Norge må, som andre, tilpasse seg det endrede aktørbildet. Vi må være aktive der hvor beslutninger som påvirker vår sikkerhet, fattes, og arbeide sammen med våre allierte.

La meg avslutningsvis oppsummere: Samtidig som det blir viktigere for Norge å knytte seg til EUs arbeid på nye områder, som handelspolitikk og sikkerhet og beredskap, gir ikke EØS-avtalen oss automatisk rett til dette. Det vi ser, er at når vi vil ha noe ekstra, utover de avtalene vi allerede har, møter vi på utfordringer i samarbeidet med EU. Å sikre norsk deltakelse i europeiske initiativer som ligger utenfor EØS-avtalen, men som vi har interesse av å delta i, kommer ikke av seg selv. Det krever god situasjonsforståelse, økt politisk innsats og en proaktiv tilnærming. Tettere samarbeid på disse feltene er mulig dersom partene ønsker det. Det fordrer at vi har et godt samarbeid med EU, og at EU fortsatt ser det som i deres interesse å inkludere Norge. Det betyr flere ting.

I de programmene hvor vi deltar, må vi bidra aktivt, med sikte på å gi merverdi til EUs arbeid. Vi må også være forberedt på å komme EU i møte på punkter som er viktige for dem, for å kunne slutte oss til regelverk og

programmer som er viktige for oss, men som ligger utenfor EØS-avtalen.

For å få til dette må vi i enda større grad klare å ha et overordnet blikk på samarbeidet. Vi må erkjenne de dilemmaene og utfordringene som Norge nå står overfor i relasjonen til EU. Vi har gått inn i en farligere tid, og vi beveger oss inn i ukjent terreng. Vi kan ikke bare fortsette som før. Vi må evne å tenke nytt. Som politikere før oss i verdenshistorien stilt overfor store geopolitiske omveltninger, må vi – nok en gang – gjøre en innsats som står i forhold til de farene som truer oss. Det klarer vi ikke alene. Dette må vi gjøre i tett samarbeid med våre nærmeste venner og allierte, og dem finner vi i Europa.

Presidenten [10:46:45]: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker i 2025 føres opp til behandling i et senere møte. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 3 [10:47:00]

Interpellasjon fra representanten Margret Hagerup til helse- og omsorgsministeren:

«Pårørende er viktige og må anerkjennes og gis støtte, slik at de kan ivareta sine nære uten å bli utslitt. I den nasjonale pårørendestrategien slås det fast at pårørende skal møtes med respekt og få nødvendig støtte slik at de kan stå i rollen over tid. Likevel mangler det fortsatt konkret oppfølging av strategien, og mange pårørende opplever at tiltakene uteblir i praksis. De står ofte alene med et stort ansvar, uten tilstrekkelig informasjon, avlastning eller koordinering fra tjenestene. Regjeringens forslag om å kutte støtten til Pårørendesenteret i statsbudsjettet vekker bekymring hos mange. Senteret har lenge vært en nasjonal ressurs som bidrar til å virkeliggjøre målene i strategien og støtte både pårørende og fagpersoner.

Hvordan vil regjeringen sikre at pårørendestrategien følges opp i praksis, slik at pårørende får den støtten og anerkjennelsen de trenger?»

Margret Hagerup (H) [10:48:12]: Høyre har lenge jobbet for å skape pasientens helsetjeneste. For oss er det viktig og helt avgjørende for å lykkes med en god helse- og omsorgstjeneste. Pasientens stemme skal bli hørt, både i møtet mellom pasient og behandler og i utviklingen av helse- og omsorgstjenestene.

Pårørende er også viktige deltakere i helse- og omsorgstjenestene. For pårørende innebærer pasientens helsetjeneste å være verdsatt, bli lyttet til og være en del av arbeidslaget. Spørsmålet «hva er viktig for deg?» er helt sentralt i pasientens helsetjeneste, men det samme spørsmålet må stilles til pårørende.

De fleste av oss vil være pårørende flere ganger i løpet av livet. Pårørende er deg og meg – naboen og kolle-

gaen din, vennen til sønnen din og den eldre damen som bor med en ektemann med demens. Mens noen er pårørende i korte perioder, er andre pårørende store deler av livet. En kan være pårørende til en person med små eller avgrensede behov for hjelp, eller til mennesker med omfattende bistandsbehov i en lang periode.

Noen foreldre har barn med alvorlig sykdom, funksjonsnedsettelse eller med psykiske helseproblemer/rusproblemer. Andre opplever å være pårørende til flere personer på en gang, f.eks. til barn med alvorlig sykdom og samtidig til hjelpetrengende foreldre.

Pårørende er en bærebjelke i helse- og omsorgstjenesten. De bidrar med tid, omsorg og kompetanse – ofte døgnet rundt, så de spiller en viktig rolle. Men rollen og ansvaret kan være utmattende, det kan være fortvilende, og det kan være vanskelig. For det er lett å kjenne at en ikke strekker til, og det blir ekstra vanskelig dersom du ser dem du er glad i, slite.

I går møtte jeg to voksne pårørende med ulike historier, hos Sanitetskvinnenes veiledningssenter for pårørende. Felles for begge var at de står i krevende pårørendesituasjoner – en av dem med en akutt psykisk syk ektemann, den andre med et barn med ulike diagnoser som strevde med å mestre skolen. Ta oss mer på alvor, var beskjeden fra dem. Vi sitter på verdifull informasjon om pasienten, men også om hvordan dette påvirker familiene. Det bør være informasjon som tas med og verdsettes i behandlingen.

Det er dessverre for mange pårørende som faller ut av arbeidslivet på veien. Hun som hadde syk ektemann, ble til slutt lagt inn selv for en periode, for legen sa det var den eneste muligheten for å gi henne avlastning fra den situasjonen hun sto i. Hun hadde rett og slett slitt seg ut og trengte skjerming. Paradokset er at den psykisk syke ektemannen ikke var syk nok til å legges inn. Tenk om hun kunne fått en større avlastning og at mannen hennes hadde fått den hjelpen han trengte. Vi må gi pårørende mer enn fine ord.

Den nasjonale pårørendestrategien ble lagt fram av regjeringen Solberg nettopp for å bidra til å fremme god helse og gode tilbud for pårørende i krevende omsorgssituasjoner og bidra til at pårørende tas mer på alvor i alle deler av behandlingsløpet. Den pekte på utfordringer, behov og mulige løsninger for bedre å ivareta pårørende til syke og pleietrengende.

Jeg håper helseministeren kan avklare hvordan han vil sørge for at vi ivaretar pårørende som en viktig ressurs, og hjelper dem med viktige oppgaver. Jeg ønsker en avklaring på hvordan en skal følge opp pårørendestrategien videre, og om det kommer opp til politisk behandling i Stortinget. Jeg ønsker også at helseministeren avklarer om han kommer til å legge til rette for større

åpenhet om tjenestene for pårørende og at kvaliteten i tjenestene prioriteres høyt.

Pårørende er viktige og må anerkjennes og gis støtte, slik at de kan ivareta sine nære uten selv å bli utslitt. I den nasjonale pårørendestrategien slås det fast at pårørende skal møtes med respekt og få nødvendig støtte slik at de kan stå i rollen over tid. Likevel mangler det fortsatt konkret oppfølging av strategien, og mange pårørende opplever at tiltakene uteblir i praksis. De står ofte alene med et stort ansvar. De mangler informasjon, de mangler avlastning, og det er manglende koordinering av tjenestene.

Regjeringens forslag om å kutte støtten til Pårørendesenteret i statsbudsjettet har også vakt bekymring hos mange. Senteret har lenge vært en nasjonal ressurs som bidrar til å virkeliggjøre målene i strategien og å støtte både pårørende og fagpersoner. For kommunene som står i denne situasjonen, har det fagmiljøet vært helt avgjørende.

Hvordan vil regjeringen sikre at pårørendestrategien følges opp i praksis, og at pårørende får den støtten og anerkjennelsen de trenger?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:53:07]: Vi er skjønt enige om at støtte til og anerkjennelse av pårørende er viktig. Det bidrar til at den enkelte pårørende kan ivareta egen livskvalitet og samtidig være en ressurs både for sine nære og for tjenestene. Ivaretagelse av pårørende er i tillegg god samfunnsøkonomi. Som lederen i Pårørendealliansen sier, må vi sørge for at en diagnose ikke gir to pasienter.

Pårørendestrategien løper ut i 2025. Regjeringens mål er en mer helhetlig tilnærming til pårørende i alle deler av helse- og omsorgstjenesten. Samarbeidet mellom pårørende og tjeneste må bli bedre, og vi må imøtekomme pårørendes behov for informasjon og veiledning.

I løpet av strategiperioden har vi årlig gjennomført nasjonale pårørendeundersøkelser. Gjennom disse undersøkelsene vet vi mye om hva de pårørende selv sier at de har behov for. Undersøkelsene viser at pårørende har behov for informasjon og veiledning. Helsenorge er en god kanal for slik informasjon og er en kanal som har høy tillit i befolkningen. Derfor vil vi gjøre god informasjon til pårørende enda mer relevant og enda mer tilgjengelig via nettopp Helsenorge.

I fjor innførte vi et helt nytt grep som heter pårørendeavtaler. Dette er et viktig verktøy i samarbeidet mellom kommuner og de pårørende. Avtalene hjelper med å sette forholdet mellom det offentlige og de pårørende i system. De bidrar til å gi pårørende informasjon til rett tid, de legger til rette for et mer helhetlig tilbud til pasienter der roller og forventninger til de pårørende er av-

klart fra start, og de kan avstemmes dersom behovene og hverdagene endrer seg.

Pårørendeavtaler løser ikke alt, men de er ett av flere verktøy vi nå implementerer for å hjelpe pårørende og kommuner med å kommunisere og jobbe bedre sammen. Regjeringen vil jobbe for at flere kommuner tar i bruk og tilbyr pårørendeavtaler til sine pårørende.

Videre vil regjeringen integrere pårørendeperspektivet i alle planer og i alle strategier i helse- og omsorgspolitikken. Det er viktig at vi ivaretar pårørendes perspektiv i alt planverk framover. Det gjelder ikke minst i arbeidet med ny helsepersonellplan og i arbeidet til utvalget som skal gjennomgå pasient- og brukerrettighetsloven. Vi vil også etablere en systematisk dialog med pårørende- og brukerorganisasjonen for å bidra til å inkludere og hensynta pårørende i tjenesteutviklingen.

Regjeringen har lansert et eldreløft som følger opp bo trygt hjemme-reformen. En av satsingene i Eldreløftet er en helt ny tilskuddsordning som retter seg mot eldre frivilligheten. Tilskuddet regjeringen foreslår i budsjettet for 2026, er på 60 mill. kr og skal være søkbart. Tilskuddet skal bidra til å realisere aktivitetsgarantien, som lovet. Tilskuddet skal bidra til aktivitet, til å motvirke ensomhet og til å sørge for inkludering av eldre og deres pårørende på deres premisser. Det er et mål at tiltakene som får tilskudd, også bidrar til nettopp god avlastning av pårørende.

Ulike tilskuddsposter til bl.a. eldre og innen psykisk helse tar også hensyn til behovet for å avlaste pårørende. For eksempel foreslås bevilgningen til Demensplan 2025 videreført med 46,6 mill. kr til tiltak bl.a. for pårørende.

Mitt hovedbudskap i dag er at pårørendearbeid ikke er noe vi kan gjøre på siden. Jeg mener at vi ivaretar pårørende og deres behov på en bedre måte når det er en tydelig del av alt det vi gjør. Systematisk bevissthet i tjenestene er veien å gå. Vi vet også at det lønner seg. I år gikk Helse sør-øst sin forbedringspris til et prosjekt på Ahus. Denne prisen deles ut til noen som har forbedret pasientsikkerheten og kvaliteten i sykehuset over tid. På Ahus har hematologisk avdeling jobbet systematisk med pårørende som en ressurs, og resultatene er svært gode. Pårørende føler seg bedre sett, bedre hørt og bedre informert. God involvering av pårørende har gitt hele 70 pst. færre henvendelser til helsepersonell, og det er vinn-vinn. Denne typen prosjekter er det mange av, og mitt mål er at det skal bli flere, og at tjenestene skal lære av hverandre og sammen få kunnskap om hvordan en kan gjøre det i praksis.

De aller fleste av oss er pårørende i løpet av livet, på ulike måter og med ulik innvirkning på eget liv og i egen hverdag. Det kan gi belastning og bekymring, men oftest

er det en verdi og et ønske å kunne hjelpe våre nære og kjære. Det må vi ikke glemme når vi snakker om pårørende.

Margret Hagerup (H) [10:58:02]: Jeg synes det er bra at helseministeren tar til orde for en mer helhetlig tilnærming, at en skal ha systematisk dialog, og at en har pårørendeavtaler. Spørsmålet er om det er en overordnet plan for dette arbeidet, for det er ingen tvil om at kommunene må ha en plan for hvordan de skal ivareta pårørende og gi dem fleksible avlastningstilbud. I dag er det for mange kommuner som mangler reell innsikt i og åpenhet om hvordan brukere og pårørende opplever tjenesten. Tall fra SSB viser at 197 av 356 kommuner rapporterer at de har et system for brukerundersøkelser i hjemmetjenesten, og at 193 av 356 har det for institusjon.

Vi trenger også viktig kunnskap som kan forbedre hverdagen for både pasienter og pårørende. Høyre har fremmet forslag i Stortinget for å få mer systematikk, åpenhet og bedre tjenester. Vi mener at regjeringen må se til at alle kommuner jobber systematisk med pårørendearbeidet, og at det sikres en åpenhet om resultatene av disse.

Vi mener også at kommunestyrene årlig bør behandle en rapport om tilstanden i helse- og omsorgstjenesten, der både bruker- og pårørendeundersøkelser, objektive kvalitetsindikatorer og brukertilfredshet måles. Jeg er glad for at Demensplan 2025 skal videreføres. Det er også bra om en hadde sett på en videreføring av pårørendestrategien og handlingsplanen, for hvis det ikke er en overordnet plan, hvordan skal en da følge opp at dette blir gjort, og hvem skal en spørre om det har blitt gjort? Planer og mål må omsettes i praksis i hver enkelt kommune. De trenger fleksible avlastningstilbud, og de trenger samordnet informasjon og koordinering. Pårørendealliansen er bekymret for at det ikke kommer en overordnet plan når den viktige strategien nå er ferdig. De spør hva som skal følges opp, og med hvem.

Jeg la merke til at statsråden brukte nesten fem minutter til å snakke om pårørende, men ikke nevnte Pårørendesenteret med ett ord. Det er kanskje et uttrykk for at en ikke synes det er så viktig. Når en fjerner tilskuddsordningen som har hjulpet Pårørendesenteret til å gjøre den jobben de gjør, er en av mine bekymringer at konsekvensen er et finansieringsvakuum for en landsdekkende og diagnoseuavhengig kompetanseaktør. I en tid der kommunene opplever en vanskelig økonomisk situasjon – ja, faktisk den verste på 40 år – er det urovekkende at regjeringen ikke ser viktigheten av dette tilbudet. Pårørendesenteret er limet i pårørendearbeidet nasjonalt. De er en diagnoseuavhengig hub som gir veiledning, kunnskap og praktisk støtte til pårørende, kom-

muner og helseforetak over hele landet. Pårørendeansvarlige i kommunene bruker ukentlig senteret til kurs, veiledning og oppfølging. Hvis dette ikke ordnes, vil de kunne forsvinne.

Høyre er tydelig på at vi opprettholder støtten til Pårørendesenteret, for pårørende bærer mye, men de trenger et senter som bærer med dem. Spørsmålet er: Vil statsråden sørge for at Pårørendesenteret kan fortsette å være en viktig nasjonal kompetansehubs for kommunene i dette landet?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:01:11]: Først vil jeg si at jeg er grunnleggende positiv både til at vi kartlegger brukere og pårørendes erfaringer, og til at vi er åpne om resultatene. Det jeg er mer skeptisk til, er at Stortinget skal vedta nye, detaljerte krav til hvordan kommunene skal jobbe. Det har vi sett erfaringene med. Det har bidratt til mer byråkrati, høyere kostnader og kanskje til og med en svekkelse av lokaldemokratiet.

Før sommeren lanserte vi eldrebarometeret, som er en portal der alle innbyggere, folkevalgte – hvem som helst – kan gå inn og se resultater for hver enkelt kommune med tanke på hvordan det står til med kvaliteten i eldreomsorgen. I det rammeverket – som vi jobber kontinuerlig med å videreutvikle – mener jeg vi også må ha gode indikatorer på hvordan brukerne opplever tjenestene, og selvfølgelig også på hvordan de pårørende opplever tjenestene. Jeg har tillit til at norske kommuner, som har dette ansvaret, tar det ansvaret og bruker den informasjonen til å forbedre tjenestekvaliteten lokalt.

Når det gjelder stiftelsen Pårørendesenteret, har regjeringen valgt å lytte til Helsedirektoratet, som har vurdert at det ikke er faglig grunnlag for å unnta dette øremerkede tilskuddet fra hovedregelen om søkbare tilskuddsordninger. Stiftelsen Pårørendesenteret, som jeg kjenner, som jeg har besøkt, og som jeg ikke tviler på gjør en god jobb, kan fremdeles få tilskudd, men de må altså søke om midler til drift og aktivitet gjennom andre tilskuddsordninger, slik andre aktører må gjøre.

Vi har flere tilskuddsordninger som kommer pårørende til gode. Det er en viktig og riktig prioritering og utvikling i vår felles helsetjeneste. Samtidig er det viktig for oss at flest mulig tilskudd tildeles gjennom åpne prosesser der aktører likebehandles og har like muligheter. Det er begrunnelsen for at vi har foreslått å avvikle dette øremerkede tilskuddet.

Representanten, interpellanten Hagerup, spør om hva som er den helhetlige planen. Regjeringen jobber ut fra den strategien som ligger til grunn. Det er viktig for oss at pårørendeperspektivet gjennomsyrrer alle deler av helsetjenesten. Vi kommer til å følge med på at pårøren-

deavtalene nå rulles ut og er det verktøyet de skal være. Vi kommer også til å følge med på at det er tilstrekkelig kompetanse ute i tjenestene, slik at pårørende opplever å få god støtte og veiledning og blir brukt som en ressurs.

Vi vil også gjøre et arbeid sammen med andre departementer for å se på hvordan vi kan legge bedre til rette for pårørende i hverdagen. Vi vet at de ikke bare gjør en utrolig viktig innsats for sine kjære og nære, men de avlaster også helsetjenesten vår. De bidrar med veldig mange og viktige årsverk som innebærer at vårt helsepersonell kan bruke tiden sin på dem som trenger det aller mest, og det mener vi er en verdi samfunnet bør anerkjenne og legge bedre til rette for.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [11:04:31]: Først vil jeg takke interpellanten for å løfte dette veldig viktige området.

Vi lever lenger, vi skal bo hjemme lenger og ta vare på oss selv og hverandre, og ingen kan erstatte de pårørende i omsorgen, tilstedeværelsen og det store ansvaret. Pårørende blir også viktigere enn noen gang i tiden som er foran oss. Forventningene til hva pårørende skal løse, øker.

Det virker litt som om denne regjeringens strategi er å lempe ansvaret over på de pårørende og trekke teppet vekk under føttene deres. Som statsråden nevnte, trenger pårørende informasjon og veiledning, men med denne regjeringen har Pårørendesenteret måttet kjempe i flere budsjetttrunder for å beholde støtten, selv om arbeidet deres har gitt gode resultater. Og når statsråden i sitt innlegg sier at man kan søke om disse pengene, henvises også Pårørendesenteret til en pott de ikke kvalifiserer til. Hvis pårørende er viktig, hvorfor prioriteres de da ned i arbeidet? Og kan statsråden love at Pårørendesenteret kvalifiserer til støtte fra de tilskuddsordningene de henvises til?

Pårørende står for en innsats som tilsvarer nesten like mye som antall årsverk i de kommunale helse- og omsorgstjenestene til sammen. For mange er også pårørendearbeidet svært tungt, det gir bekymringer og er et stort ansvar – og 89 pst. av pårørende er kvinner. Neste år er etterkrigskullet 80 år. Stadig flere går inn i den såkalte sandwich-generasjonen, med syke foreldre som skal bistås på den ene siden, barn og barnebarn som skal følges opp på den andre siden, samtidig som man skal stå i arbeid. Og så lurar vi på hvorfor kvinner er mer sykmeldt enn menn, hvorfor kvinner går ned i stilling, og hvorfor kvinner går av med pensjon tidligere enn menn.

En ting er det vi ser, som besøkene, handling av mat, kjøring og bistand i hjemmet, men noe annet er det vi ikke ser: alle bekymringene når avslaget på sykehjemsplassen kommer, den dårlige samvittigheten for å reise på ferie, uvissheten om hjelpen fra hjemmesykepleien

er nok – eller kampen som foreldre står i, som føler at de må kreve hjelp og avlastning for sitt eget barn, argumentere for hvorfor det blir for krevende, og blir kasteball i systemet, og de som ikke har nære pårørende, som blir alene, og som ikke har noen som kjemper for seg i byråkratiets irrganger.

Det hjelper ikke å signere avtaler når de ikke følges opp, når støtte reduseres og øremerkede tilskudd fjernes. Pårørendesenteret står nå i fare for å måtte legges ned, kommuneøkonomien er skrapet, og vedtak om å skulle sikre bedre permisjonsordninger avvises nå blankt av regjeringen, som i grunnen avviser hele problemstillingen, nemlig at pårørenderollen kan bli så belastende at man faller delvis eller helt ut av arbeidslivet. Da hjelper det ikke med festtaler, da er det hverdagen som gjelder.

Det er helt nødvendig med et helhetlig arbeid rundt dette og en systematisk oppfølging. Jeg avslutter med det og spør nok en gang: Kan man da love at det som er det aller viktigste for pårørende, nemlig informasjon og veiledning, følges opp, og at Pårørendesenteret fortsatt kan drive, som er den viktige faktoren for å sikre nettopp dette?

Kjersti Toppe (Sp) [11:08:39]: Eg vil takka interpellanten for å reisa ein veldig viktig debatt.

Pårørande er jo noko som alle er i løpet av livet, og dei utgjer ein stor del av det samla arbeidet som vert gjort på helse- og velferdsområdet. Eg ser av tal frå 2020 at det vert berekna til 136 000 årsverk i pårørandearbeid, mens det var 142 000 årsverk i det kommunale helse- og omsorgstilbodet. Det er altså omtrent like mykje arbeid som vert gjort av pårørande som det offentlege gjer sjølv. Men får det tilsvarande mykje merksemd? Eg meiner at det aldri har fått det. Det har vore ein kamp i veldig mange år for å få respekt for den usynlege omsorga, som er ein berebjelke i velferda vår.

Eg synest det har kome ein del viktige ting på plass, slik som pårørandeavtaler. Det har vore ein kamp for Senterpartiet, og no er det sagt at det skal på plass. Men ut frå det eg får vita, er det veldig varierande i kommunane kor langt ein har kome, faktisk innhald og kva slags verknad dei får. Men det er eit veldig godt instrument, og eg meiner vi må byggja ut dei pårørandeavtalene, slik at alle pårørande veit om at dei kan krevja det, og at kommunane òg brukar det aktivt til beste for dei som dei er pårørande for, men òg for dei pårørande sjølve.

Det er veldig bra med medverknad og betre informasjon, men det er òg slik at vi må sjå på dei pårørande sine rettar. Vi i Senterpartiet har vore opptatt av avlastning, som er viktig for pasientane det gjeld, men det er òg viktig for pårørande. Difor meiner vi at ein må ha ei mykje større og kraftigare utbygging av dagaktivitets-

plassar, korttidsopphald, avlastning, at ein kan få den tryggleiken om at ein vil få hjelp når det vert for strevsamt, og at dette er føreseieleg. Der trur eg vi har mykje meir å gå på, for vi veit jo at mange pårørande sjølve vert sjuke av å stå i den jobben.

Eg vil seia at det å vera pårørande er ein del av livet, og det er noko veldig mange ønskjer og er takknemlege for, at ein kan yta omsorg for sine nærmaste, i den grad ein klarer og maktar det. Mange klarer og maktar ein god del, men det vi må vera opptatt av, er når det går ut over det som er rimeleg å venta, og når belastninga vert altfor stor fordi det kanskje ikkje er nok hjelp og dialog med det offentlege, som sjølv sagt har det største ansvaret for å gi forsvarleg hjelp, omsorg og oppfølging.

Det var eit vedtak frå Stortinget om å forbetra pårørande sine permisjonsmoglegheiter i arbeidslivet. No får statsråden irettesetja meg i sitt siste innlegg, men eg forstår det slik at vedtaket no berre er kvittert ut med å seia at det ikkje er behov for betre permisjonsmoglegheiter for pårørande i arbeidslivet. Dette er ikkje slik eg kjenner det feltet. Vi meiner at vi må forbetra dei moglegheitene som folk i arbeid har til å kunna vera med sine nærmaste og gi omsorg når det er behov for det, og at ein framleis kan ha ei tilknytning til arbeidslivet.

I Senterpartiet har vi i alle år vore opptatt av omsorgsløn. No heiter det ikkje det lenger, det heiter omsorgsstønad. Vi høyrer ikkje så mykje om det i denne debatten, men eg tenkjer den òg er viktig, for ein lever ikkje berre av gode ord; ein må òg få ein kompensasjon for tapt inntekt og ikkje minst for det arbeidet ein gjer.

Til slutt: Senterpartiet har i sitt alternative budsjett tatt tilbake det kuttet til Pårørandesenteret. Eg veit at det har vore ei opprydding i tilskot ein kan søkja på, og at det ikkje skal vera på statsbudsjettet. Men vi meiner det er veldig gode grunnar for at Pårørandesenteret skal få det vidare, for det er heller ikkje heilt automatisk at dei vil kunna få tilsvarande gjennom å søkja på andre ordningar.

Kristian August Eilertsen (FrP) [11:13:55]: Jeg vil starte med å takke interpellanten for å sette en veldig viktig problemstilling på dagsordenen i Stortinget. Det er om lag 800 000 voksne pårørende i Norge som gir støtte og omsorg i en sånn grad at det faktisk påvirker deres eget liv. Pårørende er derfor utvilsomt en avgjørende ressurs i helse- og omsorgstjenesten og det systemet vi har, både på nasjonalt nivå og på det lokale nivået i kommunene.

I 2023 oppga bare 44 pst. av pårørende å ha høy tillit til de kommunale helse- og omsorgstjenestene, mens 29 pst. oppga å ha lav tillit til de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Jeg vil dvele litt ved akkurat disse tallene, for hva er årsaken til at veldig mange opplever å

ha lav tillit til det kommunale helse- og omsorgssystemet? Jo, det er bl.a. at veldig mange står i en ganske hard kamp bare for at deres nære og kjære skal få helt grunnleggende tjenester. Enten det er snakk om å få avlastning, en korttidsplass eller en sykehjemsplass eller omsorgsbolig, er det veldig mange ganger man opplever å stå der som pårørende og nærmest stange hodet i veggen fordi man ikke når gjennom hos det lokale inntakskontoret.

Her tror jeg vi kommer til å se et betydelig klasse-skille i årene framover. Det er et classeskille mellom dem som har ressurssterke pårørende, og dem som ikke har det. Det er et classeskille mellom dem som har pårørende som kan stå i kampen for dem, og dem som ikke har pårørende som kan ta kampen for dem. Det er enten det er snakk om å få sykehjemsplass, omsorgsbolig eller hjemmetjenester, eller det er snakk om å få brukerstyrt personlig assistanse eller andre avlastningstiltak.

Jeg tror vi kommer til å se et betydelig classeskille der framover, og spørsmålet som melder seg da, er: Hva skal vi gjøre for å prøve å motvirke at det skal være økonomi eller geografi som avgjør hva slags hjelp man skal få? Jo, det er at politikerne må sørge for at systemet leverer på det som systemet skal levere på. Det må være en sykehjemsplass tilgjengelig når behovet oppstår. Det må være mulig å få avlastning når det er behov for det. Det må være mulig å få hjemmesykepleie. Det må være mulig å få hjelp uten at det skal være en betydelig kamp for å få hjelpetjenesten.

Nå ser vi i kommune etter kommune at man sliter med økonomien. Hvor er det da man starter med å kutte? Jo, man starter med å kutte i de tjenestene som betyr mest for folk, enten det er at man legger ned sykehjemsplasser, at man gjennomgår vedtak om brukerstyrt personlig assistanse og tar ned timetallet som man får tildelt, eller at det blir kutt i avlastningstiltak og i forebyggende tiltak. Det paradoksale er at i en del sammenhenger er det tiltak som kan forebygge at både gamle og syke får behov for helsetjenester, eller tiltak som kan være med på å forebygge at pårørende blir helt utslitt, som det kuttet i først når kommunen har dårlig økonomi. Regjeringen bærer det fremste ansvaret for at man ikke har lagt nok penger på bordet for at man lokalt kan ivareta de grunnleggende tjenestene.

Det er også et annet stort paradoks i denne saken. Vi har en regjering som til stadighet snakker om både kommisjoner, ekspertutvalg og nasjonale retningslinjer og planer. Det finnes altså knapt et eneste problem i møte som regjeringen tydeligvis ikke skal lage en plan for. Paradokset er at når det gjelder det overordnede pårørendearbeidet nasjonalt, foreligger det ingen planer fra denne regjeringen. Det konkrete spørsmålet jeg ønsker å stille til statsråden, er: Hva slags grep vil statsråden

ta framover for å sørge for at man har en overordnet nasjonal tilnærming til pårørendearbeidet, også lokalt? Så vidt Fremskrittspartiet har registrert, finnes det ikke noen nasjonale planer for pårørendearbeidet framover.

Jeg skal gå inn for landing, men det jeg vil avslutte med å snakke litt om, er pårørende som en ressurs. Etter hvert har man blitt veldig flink til å snakke om pårørende som en ressurs, men veldig mange pårørende ser ikke på seg selv som en ressurs; de ser på seg selv først og fremst som pårørende. Når vi har et system som ikke gir de gamle, syke eller andre de grunnleggende tjenestene som de trenger, går mange pårørende over fra å være pårørende til i realiteten å bli omsorgsmedarbeidere. De yter omsorg fordi det offentlige svikter. For oss i Fremskrittspartiet kommer det viktigste framover til å være at vi har nok sykehjemsplasser, og at vi har nok helsefagarbeidere og sykepleiere i kommunene. Det gjør at man kan levere de grunnleggende tjenestene til innbyggerne, sånn at de pårørende først og fremst kan få være pårørende, og ikke pleiemedarbeidere.

Anne Grethe Hauan (FrP) [11:19:01]: Takk for ein veldig god interpellasjon om eit veldig viktig tema.

I Noreg står dei pårørande for ein enorm innsats som ofte ikkje blir anerkjent. Det trur eg alle er einig i. Det blir forventa, teke for gjeve og oversett. Dei bidreg med omsorg og tryggleik og er til stades i ein kvardag som for mange elles ville vore prega av uro og usikkerheit. Framstegspartiet meiner dette ikkje berre har ein emosjonell eller etisk verdi, det er òg ein heilt sentral ressurs for eit velfungerande velferdssamfunn.

For Framstegspartiet handlar dette òg om valfridom. Pårørande skal ha moglegheit til å bidra når dei ønskjer det, men det krev at staten ikkje set hinder i vegen. Det må vere enklare å kombinera arbeid og omsorgsansvar.

Samtidig må dei pårørande få den respekten dei fortener i møte med helse- og omsorgstenestene. Det betyr at informasjon må delast på ein ryddig måte, at innspel frå dei pårørande blir tekne på alvor, og at dei blir sett på som ein ressurs.

Framstegspartiet har lenge vore tydeleg på at valfridom, fleksibilitet og mindre byråkrati er nødvendig for at pårørande skal kunna bidra på ein god måte. Verdien av pårørande kan ikkje målast i kroner åleine, men det er heva over tvil at deira engasjement både gjev høgare livskvalitet og sparar samfunnet for kjempestore kostnader. I eit samfunn der det blir stadig fleire eldre og presset på helsevesenet aukar, treng me eit system som styrkjer og ikkje svekkjer dei som står nærmast dei som treng det mest.

Å anerkjenna, støtta og gje fridom til pårørande er ikkje berre god politikk, det er òg god omsorg og god

samfunnsøkonomi. Det er òg heilt i tråd med det grunnleggjande synet til Framstegspartiet om meir fridom, mindre byråkrati og større respekt for menneska som faktisk får kvardagen til å gå rundt.

Margret Hagerup (H) [11:21:35]: Jeg vil takke helseministeren og kollegaene i helse- og omsorgskomiteen for en god debatt. Vi har vært inne på mange viktige temaer, men vi kunne helt sikkert ha dekket mange flere, for dette er et stort felt som favner bredt.

Jeg vil gå inn på det viktigste. Jeg vil presisere det som Pårørendealliansen ga skriftlige innspill om under høringen. De har sagt at etter ti år med pårørendeprogram og fem år med en nasjonal pårørendestrategi avsluttes dette arbeidet uten at det legges fram en overordnet plan. Det er synd i en tid der pårørende skal være en viktig del av helse- og omsorgstjenesten.

Pårørende står i krevende situasjoner hver dag over hele landet. De gjør en viktig innsats, men de klarer det ikke alene. Nettopp derfor er det alvorlig at den nasjonale pårørendestrategien ikke skal følges opp med den politiske tyngden, forpliktelsen og finansieringen som trengs. Voksne pårørende omtales ofte som et usynlig hjelpekorps, og barna omtales ofte som «de glemte barna». Vi har et ansvar for å se dem tidlig, før belastningen blir så stor at de selv utvikler sykdom eller faller ut av jobb og skole. Det er ingen tvil om at sykefraværet blant kvinner vil bli lavere hvis en gjør mer for pårørenderollen.

Vi vet hva de etterspør – de vil bli lyttet til, de vil få informasjon, de vil møtes med respekt, og de vil få avlastning i tide. Vi vet også hva kommunene trenger. De trenger systematikk, åpenhet og gode verktøy for å utvikle tjenestene. Derfor er det urovekkende at regjeringen velger å kutte støtten til Pårørendesenteret, for det er en nasjonal diagnoseuavhengig kompetanseaktør som i praksis leverer det strategien sier er helt nødvendig. Uten en forutsigbar finansiering står de i fare for å måtte legge ned. Bare de siste ukene har de bistått Halden, Oslo og Sandnes og fått forespørsler fra Fauske, Sørlandet sykehus og Helse Fonna. Dette vil vi miste, for Pårørendesenteret er helt tydelig på at ingen av de tre tilskuddsordningene vil treffe dem. Kan statsråden garantere at det vil treffe dem?

Pårørende ber ikke om luksus, de ber om å ikke bli stående alene. De ber om systemer som fungerer, avlastning som kan brukes, og tjenester som ser både pasienten og familien rundt.

Pårørende er en viktig del av pasientens helsetjeneste. Vil statsråden revurdere og faktisk legge fram en helhetlig plan, som en oppfølging av pårørendestrategien? Det trengs en nasjonal overordnet plan, som flere har vært inne på i denne interpellasjonen. Og vil statsrå-

den sikre videre finansiering av Pårørendesenteret, sånn at pårørende fortsatt har et sted som bærer sammen med dem, og kommunene har tilgang til et avgjørende kompetansemiljø i den viktige jobben de skal gjøre?

Takk igjen for en fin debatt.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:24:35]: Jeg vil også gjerne takke interpellanten for å bringe dette spørsmålet til torgs, og ikke minst alle deltakerne i debatten for gode og konstruktive innlegg.

La meg først si at pårørendearbeidet følges opp, og det skal gjennomsyre alt det vi gjør, i alle politikkdokumenter og i alle deler av helse- og omsorgstjenesten. I mitt første innlegg redegjorde jeg for flere av de tiltakene som allerede er satt i gang – konkrete tiltak som kommer til å utgjøre en forskjell for pårørende over hele Norge – og noe av det som nå vurderes framover.

La meg også legge til at regjeringen har invitert alle partiene på Stortinget med på to andre viktige reformgrep. Det ene er Helsepersonellplan 2040, og det andre er en helsereform. I begge disse arbeidene vil de pårørende ha en viktig betydning. De er også en del av dette arbeidet. Vi vil gjerne samarbeide med alle partier som har gode ideer og forslag, også til nye tiltak.

Jeg er helt åpen for en ny nasjonal plan, men det viktigste er jo hvilke konkrete grep vi faktisk gjør som skaper en positiv forandring og en forbedring i pårørendes hverdag og deres liv. Så det viktigste for oss vil være: Hvilke tiltak kan vi iverksette? Hvordan kan vi sikre at de tiltakene vi nå gjennomfører, faktisk har effekt? Jeg har invitert Pårørendealliansen til et møte før jul fordi jeg er veldig nysgjerrig på å høre om f.eks. hvordan det går med utbredelsen av pårørendeavtalene. Ser vi at dette nå fungerer etter hensikten? Må vi justere kursen? Er det noen kommuner som får det bra til, er det andre kommuner som ikke får det til? Vel, da må vi være villig til å endre det virkemiddelet, for dette er et virkemiddel jeg opplever har stor tilslutning.

Det er sagt veldig mye bra i denne debatten som jeg er enig i, bl.a. at fellesskapet har ansvar for helse- og omsorgstjenester. Selv om pårørende er en ekstremt viktig ressurs, må vi ikke som samfunn begynne å flytte byrder i det som ligger til det offentlige, nemlig å yte gode helse- og omsorgstjenester, over på pårørende som ikke ønsker det. Det er en ansvarsforskyvning som jeg vil advare mot. Derfor er det selvfølgelig politikernes ansvar å sørge for at vi dimensjonerer tilbudet – at vi har tilstrekkelig med omsorgsplasser, at det er nok kompetanse, at vi har nok fagfolk, og at det er kapasitet i Velferds-Norge til å yte den hjelpen som trengs. Så er det en fantastisk bonus at pårørende også stiller opp, og det bør anerkjennes i større grad enn i dag, som jeg har sagt.

Når det gjelder tilskuddsordningene, må vi huske på at tilskudd er kraftige økonomiske virkemidler. Regjeringen mener det er et viktig prinsipp at det er en rettferdig fordeling av disse midlene – det er skattebetalernes penger – der alle har mulighet til å konkurrere på like vilkår. Pårørendesenteret er, som det ble nevnt, diagnoseenøytalt, og det innebærer at det er flere ordninger en kan søke tilskudd fra. Vi har også flere tilskuddsordninger som kommer pårørende til gode. Dette er ett av mange viktige grep. Det viktigste grepet er at pårørendeperspektivet skal gjennomsyre alt det vi gjør framover, og det kommer det til å gjøre. Takk for debatten.

Presidenten [11:27:19]: Dermed er sak nr. 3 ferdigbehandlet.

Sak nr. 4 [11:27:43]

Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helse- og omsorgsministeren:

«VG har avslørt at flere leger som har mistet sin autorisasjon i andre land, fortsatt har kunnet jobbe som lege i Norge. Statens helsetilsyn har sviktet og har ikke fortløpende behandlet varslene de fikk om leger som har skadet eller feilbehandlet pasienter i andre land, og som kan utgjøre en fare for norske pasienter. Dette handler om leger som er dømt for alvorlige feilbehandlinger, utskrivning av store mengder narkotiske stoffer til seg selv eller nærstående, utnytting av pasienter seksuelt, og så videre. At Statens helsetilsyn ikke har hindret at slike leger har fått jobbe i norsk helsevesen, er en stor skandale.

Sakens karakter er så alvorlig at jeg vil be statsråden snarest redegjøre for Stortinget om hvordan dette i det hele tatt kunne skje, hva som har som vært konsekvensene for pasientene, og hva som nå gjøres for å rette opp i skandalen?»

Kjersti Toppe (Sp) [11:29:04]: VG har i haust avslørt ein helseskandale i Noreg som truar pasienttryggleiken og tilliten til helsevesenet vårt. Legar som kan vera farlege for pasientar, har fått jobba i Noreg sjølv om dei har vorte nekta det i landet dei kom frå. VG har dokumentert at minst 23 legar har fått fortsetja å jobba i Noreg trass i at dei har fått legeautorisasjonen tatt frå seg i andre land. Det er legar som er dømde for knivstikking av naboar, for seksuell utnytting av pasientar, for å ha skremt foreldre til å kjøpa dyre undersøkingar i legen sitt eige selskap ved å fortelja at barna deira kunne ha kreft, for å ha skrive ut store mengder med narkotiske stoff til seg sjølv eller nærstående og for alvorleg feilbehandling.

Statens helsetilsyn vart varsla fortløpande om desse legane, men Helsetilsynet opna ikkje e-postane, og dei vart ikkje lesne eller følgde opp. Helsetilsynet slaktar sitt

eige arbeid i ein ny rapport. Dei har no funne over 800 uopna varsel og erkjenner alvorleg pasientrisiko, svikt i rutinar og manglande leiarskap.

Legesakene viser òg at EUs varslingsssystem IMI knapt vert brukt i mange land, og varsla vert ikkje følgde opp av nasjonale myndigheiter. I tillegg er det eit nordisk varslingsssystem som heller ikkje er godt nok.

Saka stoppar likevel ikkje med dette. Helsedirektoratet, som innvilgar norsk autorisasjon i første omgang, har òg svikta totalt. I sommar vart ein lege i Sverige dømt til åtte års fengsel for valdtekter av ni pasientar. Etter at arbeidsgivar, politi og svenske helsemyndigheiter hadde undersøkt saka i ni månader, hadde nekta legen å koma på jobb, sagt han opp, starta ei gransking, tatt ut sikting og pågripe han, behandla norske myndigheiter søknaden hans om autorisasjon, og han vart innvilga. Legen kunne altså gå rett frå varetekt i Sverige til eit legekontor i Noreg.

I slutten av mai 2024 gav Helsedirektoratet autorisasjon til ein annan svensk lege som allereie var funnen skuldig i seksuelle krenkingar mot to pasientar. Eit Google-søk på namnet til legen mens Helsedirektoratet hadde saka til behandling, ville ha fortalt at domen for seksuelle overgrep kom den 3. april, men ein gav da òg den søkjaren autorisasjon. «Vi har ikke rutiner for å google søkere», som Helsedirektoratet svarte i VG. Situasjonen var altså at norske myndigheiter våren 2024 jobba med å gi denne mannen legeautorisasjon i Noreg, mens svenske myndigheiter jobba for å ta den frå han i Sverige.

Legar som kan vera farlege for pasientar og hamna i søkjelyset til tilsynsmyndigheitene, vil òg kunne vera legar som er tilbøyelege til å flytta på seg. Når vi ikkje har eit system som klarar å fange opp dette, er situasjonen ein fare for pasientar ikkje berre i Noreg, men over heile Europa. I ein situasjon med fri flyt av arbeidskraft over landegrenser, stor bruk av bemanningsbyrå og import av legar, særleg frå andre nordiske land, meiner eg det er ein skandale at også det norske godkjennings- og tilsynssystemet har svikta, og at svikten ikkje er oppdaga før VG tok saka.

Korleis kunne det skje? Eg har mange spørsmål til helse- og omsorgsministeren i denne saka:

- Ansvarleg direktør i Helsedirektoratet for arbeidet med godkjenning av autorisasjonar sa til VG at det ville krevje «uforholdsmessig mye ressurser» om ein skulle sjekka kvar enkelt av dei 2 500 årlege autorisasjonssøknadene, men gjer det det, og er statsråden einig i dette?
- Kva ansvar tar statsråden for situasjonen, og kva vil statsråden seia til norske pasientar som kan ha vorte utsett for feilbehandling av legar som ikkje skulle ha praktisert i Noreg?

- Kva vurderingar har statsråden gjort når det gjeld organisering av dette arbeidet i Noreg, som no er delt på to organisasjonar som tydelegvis heller ikkje snakkar saman?
- I kva grad har statsråden og hans departement kontrollert arbeidet på dette området, og kva konkret har statsråden sjølv gjort når det gjeld å forbedra varslingsrutinane i andre land i Norden og i EU?
- Vil statsråden gå inn for at ein kan krevja vandelstest for arbeid som lege i Noreg?

Dette handlar ikkje om legane, det handlar om norske pasientar og tilliten til helsevesenet vårt. Saka er veldig alvorleg, og statsråden er øvste ansvarlege for at denne situasjonen har oppstått, og at han har fått gå føre seg så lenge.

Til slutt: Takk til VG for å gjera jobben som andre skulle ha gjort.

Morten Stordalen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:34:14]: VG har avdekket feil i Statens helsetilsyns systemer og arbeidsprosesser knyttet til varslar om helsepersonell fra utenlandske myndigheter via det såkalte IMI-systemet. Senere er det også avdekket svikt i Helsedirektoratets arbeid med autorisasjonssaker. Da saken først ble kjent, ba jeg umiddelbart om en redegjørelse fra Helsetilsynet, som jeg mottok 31. oktober. Helsetilsynet igangsatte flere strakstiltak, herunder robotsøk av varslar i IMI-systemet helt tilbake til 2019 og en intern gjennomgang.

Helsetilsynet har avdekket svakheter i rutiner og praksis over tid, herunder manglende risikovurderinger og forståelse for kompleksiteten i IMI-sakene, liten lederoppmerksomhet og stor grad av manuelle prosesser med risiko for tastefeil. Det er avdekket både uåpnede saker og nye saker. Helsetilsynet har gått gjennom disse sakene for å se om det er grunnlag for tilsynsmessig oppfølging.

Siste status fra Helsetilsynet er at de følger opp 109 tilsynssaker. Det omfatter 63 saker som var kjent før den nye gjennomgangen av IMI-meldinger, 45 nyopprettede saker etter gjennomgang av IMI-meldinger samt én ny sak som er kommet utenom IMI og det skandinaviske samarbeidet. 15 saker gjelder straffbare forhold, 76 saker har andre årsaker, som personlige forhold, faglig svikt og administrative forhold. I 18 saker har tilsynet etterspurt vedtak eller saksopplysninger fra utenlandsk tilsynsmyndighet, som foreløpig ikke er mottatt.

Hovedformålet med godkjenningsordningene for helsepersonell er pasientsikkerhet og tillit til helsetjenesten og helsepersonell. Blant de 109 nevnte sakene som nå følges opp, er det så langt funnet 9 personer med

aktivt arbeidsforhold i Norge. Det er fem leger, tre sykepleiere og én tannlege. 39 av de 109 personene har jobbet i Norge før varsel i IMI. Fire personer har jobbet etter varsel, men ikke nå. Tilsynet har funnet fem personer med tilsynssak på grunnlag av forhold i Norge. To av disse oppsto etter IMI-meldinger fra utlandet, mens tre saker oppsto før IMI-melding fra utlandet.

Saken har påført norske pasienter forhøyet risiko for å utsettes for uegnet helsepersonell, men Helsetilsynet opplyser at de på nåværende tidspunkt ikke har opplysninger om alvorlige skader eller prognosetap for pasienter.

Helsetilsynet har igangsatt flere tiltak for å forbedre saksbehandlingen og derved styrke pasientsikkerheten, herunder endrede rutiner og økt opplæring. Tilsynet har også revurdert sin lovforståelse og forvaltningspraksis i behandlingen av utenlandssaker.

Jeg følger nå opp Helsetilsynet tett, bl.a. gjennom å justere instruksene og tildelingsbrevet for neste år. Ved behov for endringer i regelverk, rutiner eller praksis ut over dette vil arbeidet få høy prioritet også i departementet. Helsedirektoratet har informert meg om at også de har iverksatt strakstiltak, og jeg har bedt om fullstendig redegjørelse fra direktoratet med frist 1. desember. Jeg vil gjerne orientere Stortinget om det etter at vi mottar denne redegjørelsen.

Både Helsetilsynet og Helsedirektoratet iverksetter egne eksterne gjennomganger for å få vurderinger og råd for en mer hensiktsmessig arbeidsform og organisering framover. Vi kommer til å følge nøye med på den videre oppfølgingen. IMI-saken vil være tema i styringsdialogen med begge virksomheter framover.

Jeg vil også legge til at denne saken med all mulig tydelighet viser at det er behov for bedre samarbeid på tvers av landegrensene. Jeg har derfor tatt initiativ overfor EU-kommissærene og nordiske og europeiske kollegaer om dialog om et forpliktende samarbeid rundt felles tiltak for å bedre pasientsikkerheten på tvers av landegrensene. Eksempelvis kan det være et felles helsepersonellregister i EU/EØS-området, økt åpenhet om autorisasjoner og tilbakekall, felles regler og minstekrav for hva som skal rapporteres.

Jeg ser med bekymring på at IMI-systemet sannsynligvis ikke er tilstrekkelig, bl.a. fordi enkelte land melder inn svært få saker til dette systemet. Vi har også eksempler på land som ikke har meldt inn noen saker til dette systemet. Jeg tror ikke det er land hvor det ikke forekommer tilfeller som burde ha vært rapportert om. Derfor må vi også jobbe felleseuropeisk med å bedre datasikkerheten, slik at sakene faktisk blir avdekket og kan følges opp i andre land.

Kjersti Toppe (Sp) [11:39:40]: Eg takkar for svaret frå helse- og omsorgsministeren.

Statsråden gjer greie for det både Helsetilsynet og Helsedirektoratet har gjort etter at VG oppdaga den store svikten i systema deira. Det er vel og bra, og veldig viktig, sjølvsagt, at ein går grundig inn i det, og det skulle eigentleg berre mangla.

Så vil eg seia at kommentarane frå dei som jobbar med dette i Helsetilsynet og i Helsedirektoratet, var veldig oppsiktsvekkjande, ved at ein ikkje hadde forstått det alvorlege i det, men eigentleg bagatelliserte det og sa at det ikkje var noko dei kunne gjort på ein annan måte.

Det er veldig bra at dei verkeleg har gått inn i si eiga praktisering og sitt eige ansvar i desse sakene. Eg har tru på at det sjølvsagt vil føra til betre rutinar i Noreg. Likevel saknar eg eit svar frå statsråden om hans eige ansvar og departementet sitt ansvar. Er det slik at dette er eit område som ingen har sett i korta over veldig mange år, men trudd var i orden? Vi importerer jo veldig mange legespesialistar frå utlandet, særleg frå Sverige, og når det er eit så dårleg system, er mi bekymring: Kva skal skje dei nærmaste åra, før vi får til eit betre samarbeid i Norden og betre varslingsystem, for ein vil jo måtta bruka utanlandske legar i Noreg, sjølv om ein òg vil ha opp nasjonal utdanning? Kva ansvar har statsråden for organisering av dette arbeidet? Det spurde eg om i mitt hovudinnlegg.

I dag er det Helsedirektoratet som i første omgang skal godkjenna autorisasjonen, og så skal Helsetilsynet i åra etterpå ha tilsyn, slik at ein oppdagar om det er legar som bør mista autorisasjonen sin. Eg ville iallfall ha sett på korleis dette arbeidet totalt sett er organisert under departementet, og eg vil gjerne ha svar frå statsråden på om han òg ser kva han sjølv kunne ha gjort for på ein måte å kraftsamla dette arbeidet og få ein betre samanheng mellom dei som sit og jobbar konkret med autorisasjonar i Noreg, noko som no er delt på fleire område. Det er òg nyttig å vita kor lang tid statsråden ser for seg at det vil gå før det kan koma på plass eit varslingsystem i Europa og i Norden som ein faktisk kan stola på.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:42:52]: La meg være helt tydelig på at jeg har ansvaret for alt som skjer innenfor helse- og omsorgssektoren, og når det skjer så alvorlige feil som dette i Helsetilsynet og Helsedirektoratet, som er faglig uavhengige virksomheter, men som vi selvfølgelig har et ansvar for å følge med på, tar vi også det ansvaret. Med en gang vi ble gjort kjent med denne saken, tok vi umiddelbart grep og ba om en fullstendig redegjørelse og at det ble satt i gang strakstiltak. Som jeg har sagt: Hvis vi nå identifiserer behov for å gjøre tiltak på lengre sikt, herunder endringer i regelverk, skal jeg påse at det får høy prioritet, og at vi setter av tilstrekkelig ressurser, slik at det kan gjøres på en effektiv måte.

Så er det veldig viktig når sånne saker oppstår, at en går gjennom hver og en sak, og det er altså det jeg har bedt Helsetilsynet om å gjøre. Jeg har også bedt Helsedirektoratet om å redegjøre for denne situasjonen, for jeg mener at alle fakta må fram, og vi må være 100 pst. åpne om alle fakta. Det betyr for Helsetilsynets del at samtlige av disse sakene, samtlige av disse personene det gjelder, må vi gå inn i. Vi må se på hvor de har vært, hvor de har jobbet, og hvor lenge de har jobbet. Kan det ha utsatt pasienter for risiko? Er det meldt om tilfeller som må følges opp?

Det er veldig viktig for tilliten til helsetjenesten at dette ikke bare tas tak i på systemnivå, men at vi faktisk går inn i alle disse sakene. Det gjør vi, og det har stor oppmerksomhet.

Jeg vil berømme både Helsetilsynet og Helsedirektoratet, når disse sakene først har oppstått, for å ta saken på stort alvor. Jeg merket meg også uttalelsene fra bl.a. helsedirektøren, om at hvis det er slik at det er behov for å gjøre søk også utover de kanalene vi bruker i dag, må en vurdere å gjøre det. Jeg mener likevel det er veldig viktig at vi har et internasjonalt rammeverk som faktisk fungerer. Det handler om at land må dele informasjon, men de må også registrere informasjon. Og som jeg tidligere har sagt: Når det da er land som i liten grad gjør det, og kanskje til og med i ingen grad gjør det, vil det være en risiko, og det er grunnen til at Norge har tatt et initiativ overfor EU-kommisjonen og sentrale EU-medlemsland, også Danmark, som nå hadde formannskapet, om at dette bør på agendaen. Jeg kommer til å følge det opp også med mine europeiske kollegaer gjennom vinteren og våren.

Vi har nå fått tilbakemelding fra Helsetilsynet. De skal også gjøre en ekstern gjennomgang. Jeg utelukker ikke at det der vil bli identifisert flere tiltak som kan gjøres, bl.a. internt i virksomheten, men som også vil innebære regelverksendringer, og da kommer vi til å vurdere det. Så snart vi får rapporten og redegjørelsen fra Helsedirektoratet, vil jeg gjerne få muligheten til å orientere Stortinget om det. På samme måte, hvis vi der ser at det er tiltak utover de strakstiltakene direktoratet allerede har satt i gang, som er nødvendige, kommer vi selvfølgelig til å sørge for en effektiv prosess, sånn at det blir implementert. Folk skal kunne være trygge på helsepersonell som opererer i Norge.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [11:46:15]: Helsetilsynet har sviktet i sin aller viktigste oppgave: å trygge helsetjenestene våre. FrP mener at vi som innbyggere og pasienter trygt må kunne forvente at de som jobber på norske sykehus, er helsepersonell som ikke utgjør en pasientrisiko når de er på jobb. I denne saken er det en annen virkelighet som beskrives, hvor det er avdekket

at det på norske sykehus har jobbet leger som har knivstukket naboer, utnyttet pasienter seksuelt under behandling, skrevet ut store mengder narkotiske stoffer til pasienter – og eksemplene stopper ikke der. Dette er leger som har mistet autorisasjonen sin i hjemlandet fordi de utgjør en fare for pasienter, men som likevel har fått jobbe som lege i Norge. Dette ser Fremskrittspartiet svært alvorlig på. Vi kan ikke opprette tilsyn for tilsyn av Helsetilsynet.

Når disse legene får jobbe i Norge, er det ikke fordi Helsedirektoratet har kvalitetssjekket dem og gjort en sikkerhetsvurdering av hva de har mistet lisensen for. Disse legene har fått jobbe i Norge rett og slett fordi kontrollen av dem har sviktet fullstendig i Helsedirektoratet og i Helsetilsynet. Det har sviktet til tross for at ansatte har varslet og sagt fra – rakt opp hånden og sagt fra at her er det manglende kontroll, det er manglende oversikt. De har ikke blitt lyttet til, men har tvert imot blitt fullstendig oversett.

Helsevesenet er avhengig av at pasienter har tillit til at de får forsvarlig helsehjelp. Prisen for manglende kontroll er det pasientene som betaler. Jeg vil takke statsråden for redegjørelsen som vi har fått her i dag, og for hva som nå skjer framover. Blant annet vil det at statsråden har tatt initiativ til bedre samarbeid på tvers av landegrensene, være viktig for pasientsikkerheten på norske sykehus. Nå forventer vi opprydding – vi forventer det grundig, og vi forventer det raskt. Vi forventer løsninger som ikke bare løser de tilfellene vi vet om i dag, men som også sikrer at dette ikke skjer i framtiden, og at denne risikoen ikke skal oppleves på norske sykehus.

Kjersti Toppe (Sp) [11:48:45]: Takk for svara og takk for innlegg. Eg må innrømme at da eg las om desse sakene i VG, vart eg berre så sjokkert og tenkte: Korleis er det egentleg mogleg at både Helsetilsynet og Helsedirektoratet har gjort eit sånt arbeid? Det er pinleg, det er så alvorleg for tilliten, og pasientar skal ikkje kunna oppleva noko sånt i Noreg. Vi må tenkja: Kva om det var dine nære som vart utsett for eit pasientmøte med legar som absolutt ikkje har noko i det norske helsevesenet å gjera, og egentleg ikkje bør jobba med pasientar nokon plass? Likevel har vi risikert akkurat det.

Eg lurar framleis på kvar internkontrollen har vore før VG blåste opp denne saka. Det er det store spørsmålet vi sit igjen med. Feil kan skje, og det verkar som om både Helsetilsynet og sikkert òg no Helsedirektoratet går veldig grundig inn i saka, og at det kjem eit betre system ut av dette. Men korleis i alle dagar kunne dette skje? I så mange år, og med så mange kontrollar av autorisasjonar i året, har ein altså, slik eg oppfattar det, berre sett på om ein har autorisasjon i det landet ein kjem frå. Ein har ikkje tenkt vidare enn det. Difor var det mogleg

at ein kunne ha mista jobben i Sverige, ein kunne ha vorte sett under gransking i Sverige og vorte sett i varetekt i Sverige mistenkt og sikta for overgrep, og likevel sit vi i Noreg og ser berre på om ein framleis har autorisasjon, og ikkje har mista han og ventar på ein rettskraftig dom. Sjølv om statsråden har vore innom veldig mykje av det som no skjer, kan eg framleis ikkje forstå at det ikkje har ringt ei bjølle hos nokon før VG slår opp dette.

Det andre er det internasjonale varslingsystemet i Europa og i Norden. Eg kan forstå at ein har lent seg på det, men det burde jo ha ringt ei bjølle når ein såg at det var så mange land som ikkje melde inn. Ein burde tenkt på: Kan vi faktisk stola på dette systemet? Det har vel heller ikkje der vore ein internkontroll – det set eg iallfall spørsmålsteikn ved.

Eg er glad for at statsråden vil følgje opp denne saka veldig nøye, og eg forventar at ein kjem tilbake igjen og informerer Stortinget når Helsedirektoratet har fremja sin rapport.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:51:56]: Takk til interpellanten og Stortinget for en viktig interpellasjonsdebatt. Som jeg har sagt et par ganger, kommer jeg gjerne tilbake til Stortinget i akkurat den form og det format Stortinget ønsker, for å redegjøre nærmere for saken når vi også har Helsedirektoratets rapport på plass.

Jeg har akkurat samme synspunkt når det gjelder Helsedirektoratets rolle i denne saken som jeg har når det gjelder Helsetilsynets rolle i denne saken: Alle fakta skal på bordet, det skal være full åpenhet, full transparens, ikke noen bortforklaringer. Alt må på bordet. Det er måten å gjenopprette tilliten på.

Jeg må understreke igjen at jeg opplever at både Helsetilsynet og Helsedirektoratet tar dette på veldig stort alvor, at de ressurssetter det, at de forstår at dette er veldig alvorlig, og at de også agerer. Det er veldig viktig.

Jeg tror det er mer vi kan gjøre nasjonalt, og det gjelder både i Helsetilsynet og i Helsedirektoratet. Som jeg redegjorde for, er det satt i gang flere strakstiltak. Det er vanskelig å spekulere i om vi hadde unngått noen av disse sakene med de strakstiltakene som nå er satt i gang,

men selv om jeg sa at jeg skal være forsiktig med å spekulere, vil jeg gjøre det likevel: Jeg tror faktisk vi kunne unngått det. En del av dette handler om for svake rutiner, for dårlig oppfølging, mangelfull ledelse, at en rett og slett ikke har fokusert nok på dette oppdraget. Det tror jeg vi nå i hvert fall har kommet et riktig godt stykke framover på.

Det er flere ting her som både interpellanten og representanten tar opp som handler om nasjonal lovgivning. Vi har jo gjort endringer i lover og forskrifter de siste årene for å bedre pasientsikkerheten og trygge at de som jobber i vår helsetjeneste, er egnet for det, men hvis vi kommer til at det er behov for å gjøre mer, mener jeg som sagt vi selvfølgelig skal gjøre det. Det er veldig viktig at vi nå tar ting i rekkefølge, at vi gjennomgår rapportene, og så ser hva som er mulig å få til.

Vi må ikke undervurdere det internasjonale, og det er jeg veldig glad for at Stortinget også nå vektlegger. En ting er IMI-systemet, men for å ta et annet eksempel: Hvis en lege er godkjent i utlandet, men er anklaget for straffbare forhold – det kan være under etterforskning, det kan sågar pågå en rettsprosess fra påtalemyndighetene i domstolen i det aktuelle landet – er det ikke automatikk i at det landet vil informere våre myndigheter, herunder Helsedirektoratet, om det når de spør om det. Det betyr at vi kan ha gode rutiner og gode systemer, men hvis det er mangelfull rapportering eller landet vedkommende kommer fra, ikke deler tilstrekkelig informasjon, f.eks. fordi det ikke foreligger en rettskraftig dom, vil vi fortsatt stå i en veldig utfordrende situasjon.

Det er derfor jeg mener at vi kan gjøre veldig mye hjemme – og det skal vi gjøre – men vi må også løfte dette internasjonalt. Jeg håper dette har vært en øyeåpner også for det europeiske fellesskapet og for EU, som åpenbart ikke har hatt gode systemer for dette. Der skal Norge påta seg en pådriverrolle for å få til bedre løsninger enn i dag.

Presidenten [11:55:03]: Med det er sak nr. 4 omme.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

